

SİGORTA KOOPERATİFÇİLİĞİ: TÜRKİYE UYGULAMASI

INSURANCE COOPERATION: TURKEY PRACTICE

DOI: 10.21492/inuhfd.399619

Serdar DEMİRCİ*

Özet

Sigorta, bir sosyal dayanışma mekanizmasıdır. Kooperatifler ise ortaklarının ekonomik menfaatlerini koruyup, kollamak ve güçlendirmek amacıyla kurulan, bu amaç çerçevesinde de ortakları arasında yardımlaşma, dayanışma ve kefalet fonksiyonlarını “karşılıklılık” prensibi bağlamında hayata geçiren ortaklıklardır. Gerek sigortacılık gerekse kooperatifçilik, münferit güçlerin birleştirilerek sosyal ve ekonomik olarak dayanışma halinde sorunların ortaklaşa ve karşılıklı olarak çözümlenmesinin hedeflendiği benzer modellerdir. Sigortacılık ve kooperatifçiliğin, bu çerçevede kesiştiği ortak nokta karşılıklı (mütüel) sigortadır. Karşılıklı sigorta, aynı sahada ticari faaliyette bulunan grup üyelerinin, birbirlerinin sigortacısı olmasını ve herhangi bir hasar durumunda, grup üyelerinin katkılarıyla oluşturulmuş fonun, hasarın karşılanmasında kullanılması esasına dayanan özel bir sigorta sözleşmesidir. Karşılıklı sigortanın temel karakteristiğini ortaya koyan “karşılıklılık” (mutuality); ortak menfaatleri için, sigorta fonuna prim ödemek suretiyle katkı sağlayanların, gerek sigortacılık faaliyeti sonucunda oluşan ihtiyaç fazlasından pay alabilme gerekse hasar bedelini temin edebilme hakkına sahip olmalarını ifade etmektedir. Ülkemizde karşılıklı sigortanın “kooperatif” çatısı altında yürütülmesi tercih edilmiştir. Bu çalışmada da özetle, karşılıklı sigorta faaliyetinin icra edildiği sigorta kooperatiflerine ve ülkemizdeki mevcut durumuna değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kooperatif, sigorta, sigorta kooperatifi, mütüel sigortacılık, karşılıklı sigorta şirketi.

Abstract

Insurance is a social solidarity mechanism. The Cooperatives are partnerships which are established in order to protect and strengthen the economical benefits of their partners, and which accordingly put the cooperation, solidarity and security functions among the partners in practice within the principle of “reciprocity”. Both insurance and the cooperative systems are similar models in which the problems are aimed to be solved mutually and reciprocally in social and economical solidarity by having individual powers coming together. The common point where insurance and cooperative system intersect within this frame is the mutual insurance. The mutual insurance is an insurance agreement which relies on the principle of getting group members, which carry on commercial activities on the same field, to be each other’s insurers, and in the event of a damage, to afford the damage from the fund which is established by the contributions of the group members. “Mutuality” which reveals the basic characteristic feature of mutual insurance means that contributors contributing premiums to the insurance fund for their joint interests, have the right both to obtain a surplus arising as a result of the insurance activity

* Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı. (E-mail: serdar.demirci@inonu.edu.tr)

Makale Gönderilme Tarihi: 28.02.2018

Makale Kabul Tarihi: 20.06.2018

and to claim damages. In our country, it is preferred to carry on the mutual insurance under the "cooperative" institutional structuring. This study touched in brief upon the current situation of the insurance cooperative system in which mutual insurance activity is carried out in our country.

Keywords: Cooperative, insurance, cooperative insurance, mutual insurance, mutual insurance company.

GİRİŞ

Sigorta, kişilerin hayatları boyunca karşılaşılması olası, ekonomik yıkıma sebebiyet veren hadiselerin sonuçlarından korunmak maksadıyla, zarar öncesi tedbir alma ihtiyacından doğmuştur¹. Sigortada karşılıklı yardım esas olduğundan, muhtemel tehlikelerin sonuçlarını önceden giderebilmek için, başkalarının mali desteğine başvurmak zorunlu görülmüştür². Bu anlamıyla sigorta, bir sosyal dayanışma mekanizmasıdır³. Sigorta, kavram olarak topluma güveni çağırıştırır⁴. Sigortacılık ile benzer risklere muhatap olan bireyler oluşturdukları topluluğu korumak ve bizzat korunmak amacıyla, prim adı verilen ödemelerde bulunarak fon havuzları oluşturmakta ve bu fonlar sayesinde güvence sağlamaktadır⁵.

Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin (ICA-International Cooperative Alliance) tanımına göre kooperatif; *“ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ve istekleri, müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere, gönüllü olarak bir araya gelen insanların meydana getirdiği özerk bir teşkilattir”*⁶.

Bu noktada sigorta ve kooperatifçilik arasında benzerlikler bulunmaktadır. Kooperatifler gibi sigortacılık da, dünya tarihinde köklü bir geçmişe sahip en eski yardımlaşma ve dayanışma mekanizmalarından

¹ Sigorta kavramının tanımı için bkz: KUBİLAY, Huriye: “Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, Sigorta Sözleşmeleri-Sigorta Kurumları-Örnek Olaylar-Yargıtay Kararları-Sigorta Genel Koşulları, İzmir 2003, s.1 vd.; ULAŞ, Işıl: Uygulamalı Sigorta Hukuku, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Ankara 2010, s.5.

² ABRAHAM, Kenneth S.: Insurance Law And Regulation Cases And Materials, Foundation Press, USA 2015, s.4; “LOWRY, John / RAWLINGS Philip: Insurance Law Cases And Materials, “USA 2004, s.3; KENDER, Rayegan: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Güncelleştirilmiş 14. Baskı, İstanbul 2015, s.1.

³ ABRAHAM, s.1.

⁴ AKAY, Hüseyin: Hayat Sigorta Şirketlerinde Hesap İşleri Düzeni, İstanbul 2001, s.1; “ÖZKAN, Mehmet: Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1998, s.10.

⁵ ÖZBOLAT, Murat: Temel Sigortacılık, Ankara, 2006, s. 25; ABRAHAM, s.3.

⁶ <http://ica.coop/en/what-co-operative>, (Erişim Tarihi: 03/03/2017)

birisidir⁷. Gerek sigortacılık gerek kooperatifçilik, sosyal ve ekonomik olarak dayanışma halinde, sorunların ortaklaşa ve karşılıklı olarak çözümlenmesinin hedeflendiği modellerdir⁸. Sigortacılık mantığında da, muhtelif risklere karşı ekonomik menfaatlerinin korunması amacıyla topluluk üyelerinin maddi güçlerini birleştirdiği, küçük birikimlerle ortaklaşa oluşturulan finansal fondan, riske maruz kalan topluluk üyesinin uğradığı zararın giderildiği bir kooperatif yapısı ve kültürü mevcuttur⁹. Bu nedenle dünyada sigorta sisteminin oluşumunda ve gelişiminde, kooperatiflerin önemli bir işlevi söz konusu olmuştur¹⁰. Hatta günümüzde Avrupa ve Amerika’da çok sayıdaki güçlü sigorta şirketinin temelinde kooperatif sigortacılığı yer almaktadır¹¹.

Ülkemizde de Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlayan ahilik teşkilatı, kooperatifleşmenin tarihsel sürecinin dönüm noktası olduğu gibi, sigortacılık sisteminin de başlangıcını oluşturmuştur¹². Ahilikte öngörülen yardım sandıkları, sigorta mantığıyla hareket ederek, ölüm ve yangın gibi risklere karşı üyelerini korumuştur¹³.

Felsefi anlamda benzer özellikler ihtiva eden sigortacılık ve kooperatifçiliğin kesiştiği ortak nokta ise karşılıklı (mütuel) sigortadır. Zira, kooperatifler ortakları arasında yardımlaşma, dayanışma ve kefalet işlevlerini “*karşılıklılık*” prensibi bağlamında hayata geçiren ortaklıklardır¹⁴. Kooperatiflerin, üyelerinin risklerini en aza indirirken,

⁷ Sigortanın tarihi gelişimi için bkz: ÇEKER, Mustafa: Sigorta Hukuku, Ankara, 2012, s.6 vd.

⁸ ABRAHAM, s.4 vd.; ULAŞ, s.5 ; MARTİNEZ, Leo P.: Cases And Materials on Insurance Law, Sixth Edition, USA 2010, s.25 vd.

⁹ AKAY, s.7.

¹⁰ “BAKER, Tom: Insurance Law and Policy, Cases Materials and Problems, “Second Edition, USA 2008, s.12 vd.

¹¹ ÜSTÜN, Yusuf: “Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı”, Karınca Dergisi, Mart 2014, Yıl:80, Sayı:927, s.4-5.

¹² Ahilik kültürü insana saygı ve sevgiyi işleyen, sürekli bir dayanışma ve sosyal yardımlaşmaya dayanan, kaliteli bir üretimi benimseyen ve teşvik eden, haksız rekabeti ortadan kaldıran bir teşkilat modelidir (Ayrıntılı bilgi için bkz: CAN, Ozan: “Ahilik İlkeleri İçerisinde Rekabet Hukukunun Yeri” , 2. Uluslararası Ahilik Sempozyumu, Cilt 1, s.415); AKAY, s.9; YILDIRIM, B. Önal / MADRAN, Canan: “Türk Sigortacılık Sektöründe Pazarlama Sorunları-Bu Sorunların Sektörün Finansal Yapısı Üzerine Etkileri ve Çözüm Önerileri, Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması 1997”Üçüncülük Ödülü, Milli Reasürans T.A.Ş. Yayını, s.81.

¹³ Ahi Birlikleri’nde, günümüzdeki çağdaş kooperatifçilikte geçerli olan ilke ve kaidelere katı ve titiz bir şekilde uyulmuştur (Bkz: BİLGİN, Necdet / TANIYICI, Şaban: “Türkiye’de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi”, “KMU İİBF Dergisi, Yıl:10, Sayı:15, Aralık/2008, s.138).

¹⁴ ÜSTÜN, Yusuf / AYDIN, Muhittin: Kooperatifler Hukuku, Ankara, 2017, s.41 vd.

sosyal güveni artırmaya yönelik çalışma mantığı, karşılıklı sigortacılıkla kooperatifçiliği uyumlu hâle getirmektedir. Bu kapsamda, gerek mütüel sigortacılıkta gerek kooperatif yapılanmasında esas olan dayanışma ve kefalet esasları, karşılıklılık prensibiyle birbirini tamamlayan bir yapı hâline dönüşmektedir.¹⁵ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 1402. maddesinde bu husus, “*karşılıklı sigorta faaliyeti ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilir*” hükmüyle yasal alt yapıya kavuşturulmuştur.

Çalışmamızda da bu temel üzerinde öncelikle; karşılıklı sigortacılık uygulaması için öngörülen kooperatif yapılanmasının felsefi mantığına ve ülkemizde kooperatifçiliğin ne şekilde gelişim gösterdiğine değinilerek, sigortacılık ve kooperatifçilik arasındaki yasal ve amaçsal ilişki ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ardından sigorta kooperatifçiliği, mevzuatımızdaki alt yapısı ve faaliyet esasları çerçevesinde irdelenecektir. Ancak bu değerlendirmeden önce, karşılıklı sigorta kavramı ve karşılıklılık esasına göre faaliyet yürüten şirketlere ilişkin genel bir değerlendirme yapılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Çalışmada yer yer uluslararası uygulama ve örneklere atıf yapılmakla birlikte, çalışmanın kapsamı itibarıyla mukayeseli hukuk boyutunda bir inceleme yapılmasından kaçınılmıştır. Buna ilaveten uzunca bir süredir gündemde olan “Kooperatifler Kanunu Tasarısına”na ilişkin, ilgili kurum ve kuruluşlarca henüz resmi bir taslak metnin kamuoyuyla paylaşılmamış olması nedeniyle, söz konusu tasarı ile mevzuat bakımından bir karşılaştırma olanağı elde edilememiştir.

1- KOOPERATİFÇİLİK

1.1. Dünyada Kooperatifçilik

Çağdaş anlamda kooperatif örgütlenmelerinin temeli, sendikacılık yapılanmasında olduğu gibi endüstri devrimi sonrasında işçi sınıfının geçim ve çalışma koşullarının ağırlığından kaynaklanan sorunlara dayanmaktadır. Özellikle sanayi devriminin ortasında kalan İngiltere’de, işsizlik, iç göç, gelir dağılımının bozulması gibi sorunlar sonucunda, işçiler tarafından başlatılan tüketim kooperatifçiliği akımı kooperatiflerin doğuşunda büyük etkiye sahip olmuştur¹⁶. Almanya ve Fransa gibi diğer

¹⁵ “<http://koop.gtb.gov.tr/haberler/kooperatif-sigortaciligi-anlatildi>, (Erişim tarihi: 03/03/2016); ULAŞ, s.12.

¹⁶ Tüketim alanındaki ilk kooperatif İngiltere’de “Rochdale öncülüleri” olarak tüm dünyada ün salan ve sonrasında ICA tarafından kooperatifçilik ilkeleri olarak benimsenen temel kuralları uygulamış bulunan 28 dokuma işçisi tarafından 1844 yılında kurulmuştur. Almanya’da 1849’da “esnaf hammadde alım kooperatifi”, 1850’de “esnaf kredi kooperatifi”, kurulmuşken; Fransa’da ilk kooperatif 1831 yılında marangozlar tarafından

ülkelerdeki başarılı örnekler de kooperatifçiliğin küresel boyutta yaygınlık kazanmasına yol açmıştır¹⁷.

Ekonomik ve sosyal yaşam alanı ile kamu yönetiminde yaşanan değişimler sonucunda devletler, ekonomik rollerini azaltmış, planlı ekonomilerden piyasa ekonomisine doğru yönelmiştir. Gelişmiş birçok ülkede, kooperatifler gibi üyelerin kendi aralarında yardımlaşmaları ve birbirlerinin sorumluluklarını üstlendikleri ekonomik dayanışma örgütleri, kamusal otoritenin çekildiği alanlarda ortaya çıkan boşluğu doldurmuştur¹⁸.

Zaman içinde kooperatifler, yalnızca zayıf kesimlerin dayanışma kuruluşu olmaktan çıkmış, ticari hayatta başarılı girişim örnekleri hâline gelmiştir. İş sahalarının oluşturulması, kaynakların etkin hale getirilmesi, yatırımların teşvik edilmesi gibi ekonomik fonksiyonlar, kooperatifleri, toplum açısından da önemli bir etkiye sahip kılmıştır¹⁹.

Kısa süre içinde yaygın bir uygulama alanına sahip olan kooperatif hareketi, 1895 yılında uluslararası düzeyde bir örgüte kavuşmuştur. Kısaca ICA olarak bilinen²⁰ Uluslararası Kooperatifler Birliği tarafından; “gönüllü ve herkese açık ortaklık, ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim, ortakların ekonomik katılımı, özerklik ve bağımsızlık, eğitim-öğrenim ve bilgilendirme, kooperatifler arasında işbirliği ve topluma karşı sorumlu olma” şeklinde belirlenen temel yedi ilke, kooperatiflerin tanımlanmasında esas teşkil eden temel prensipleri ortaya koymuştur²¹.

1.2. Ülkemizde Kooperatifçilik

Anadolu Selçuklu Devletinin sonlarına doğru kendini gösteren “Ahi Birlikleri” nde çağdaş kooperatifçiliğe ilişkin kural ve ilkelerin

kurulmuş, bunu 1835 yılında Lyon’da tüketim kooperatifleri izlemiştir [Bkz: <http://ica.coop/en/whats-co-op/history-co-operative-movement>, (Erişim Tarihi: 15/03/2017)].

¹⁷ GERAY, Cevat: “Kooperatifçiliğin Dünyada ve Türkiye’deki Nicel Gelişimi”, SBF Dergisi, 1992, C. 47, s.1.

¹⁸ “T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016, “s.1.

¹⁹ ÜSTÜN / AYDIN, s.41 vd.

²⁰ “Bugün ICA’daki 8 sektör örgütünden biri de Uluslararası Karşılıklı Sigorta Kooperatifleri“Federasyonu“(International Cooperative And Mutual Insurance Federation-ICMIF)’dur. ICMIF“dünyada uzunca bir geçmişe sahip ve önemli çalışmalar gerçekleştiren kooperatif üst örgütlerinden biridir“(Bkz: ÜSTÜN, s.4).

²¹ Bu ilkelerin detayları ve uygulama esasları için bkz: <https://www.ncba.coop/7-cooperative-principles>, (Erişim Tarihi: 15/03/2017). Ayrıca bkz: ÜSTÜN / AYDIN, s.3 vd.

uygulandığı bilinmektedir. Ahi Birlikleri, 1727 yılında Gedik ve Loncalara dönüştürülmüş, 1913 yılında ise tamamen kaldırılmıştır. Ortaya çıkan bu boşluk daha sonra meslek odaları ile doldurulmuştur²².

Çağdaş kooperatifçiliğin Türkiye’deki ilk uygulamasının Osmanlı Devleti döneminde Mithat Paşa’nın katkılarıyla 1863 yılında devlet eliyle kurulan ve tarım kredi kooperatifçiliği benzeri bir yapı sergileyen “*Memleket Sandıkları*” ile başladığı kabul edilmektedir²³. Ancak, kooperatifçiliğimizde esaslı gelişmeler Cumhuriyet dönemine rastlamaktadır. Toplumsal ve ekonomik faktörler nedeniyle ilk olarak tarımsal alanda ortaya çıkan kooperatifçilik faaliyeti daha sonra, ekonomik ve sosyal yapıdaki değişimler ve ihtiyaçlar sebebiyle, başta konut/işyeri inşaatı olmak üzere, taşımacılık, tüketim, kredi-kefalet, turizm ve nihayet sigortacılık gibi²⁴ sahalarda yaygınlaşmıştır²⁵.

Kooperatiflerle ilgili Türkiye’deki ilk düzenleme 1867 tarihli Memleket Sandıkları Nizamnamesi’dir. Cumhuriyet döneminde ise hem 1926 hem 1956 tarihli Ticaret Kanunları’nda kooperatif şirketlere yer verilmiş, ayrıca tarım satış/kredi kooperatifleri ile ilgili kanunlar çıkarılmış, kalkınma planlarında kooperatifçiliğin desteklenmesine önem verilmiştir. 1961 Anayasası’nın 51. ve 1982 Anayasa’sınının 171. maddesinde de kooperatifçiliğin gelişimine yönelik maddeler sevk edilmiştir.

Mevzuatımızda, kooperatif hukukunun ana kaynağını 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (KoopK.) teşkil etmektedir. 1969 yılında KoopK.’nin yürürlüğe girmesinden evvel kooperatifler, büyük ölçüde İsviçre Borçlar Kanunu’nun 29. fıslındaki kooperatiflere ilişkin hükümlerini örnek alan mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun (eTTK) “*Kooperatif Şirketler*” başlıklı altıncı fıslında, 485 ila 502. maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak, KoopK. ile eTTK’nin kooperatif

²² HAZAR, Nureddin: “Türkiye’de Kooperatifçilik, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, Yayın No:88, Ankara 1997, “s.8.

²³ “ÖZCAN, Orhon:“Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihi Gelişimi ve Cumhuriyet Dönemi Kooperatifçiliği”, “Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kooperatifçilik Bilim Dalı, İstanbul 2007, s.108. “

²⁴ Diğer kooperatif türleri için bkz: ÜSTÜN / AYDIN, s. 32 vd; LALE, Muktedir: Kooperatifler Hukuku, Ankara 2010, s.2439 vd.

²⁵ “ERÇİN, Ferhat: Türk Hukuku’nda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri, DER Yayınları, İstanbul 2005, s.44-45.

şirketleri faslı ilga edilerek, kooperatifler özel bir yasal düzenlemeye kavuşturulmuştur²⁶.

TTK’de ticaret şirketlerinin türlerini belirten 124. maddede, kooperatifler de sayılmıştır. Bahse konu düzenleme dikkate alınarak, kooperatifler, doktrinde, ne şahıs ne sermaye ortaklığı özelliği taşıyan, kategori (tür) dışı bir ticaret ortaklığı olarak kabul edilmektedir²⁷.

KoopK’nin 98 ve 99. maddelerine göre kooperatif davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılmakta ve yasada hüküm bulunmayan hallerde, TTK’nin anonim şirketlere ait hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla, kooperatiflerle ilgili herhangi bir iş ve işlemin mevzuat karşısındaki durumunu belirlemek için önce KoopK.’ya, bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde ise TTK’nin anonim şirketlere ilişkin hükümlerine bakmak gerekecektir²⁸.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 1. maddesinde kooperatif şu şekilde tanımlanmıştır:

²⁶ “POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU: Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Güncelleştirilmiş 8. Bası, İstanbul 2000, POROY/ÇAMOĞLU, s.903; ÖZMEN, Kemal: Kooperatifler, 3. Bası, İstanbul 2014, s.30.

²⁷ eTTK’nin 1969 yılında ilga edilen 485. maddesine göre kooperatifler ticaret şirketi olarak kabul edilirken; KoopK’nin 1. maddesinde kooperatifler teşekkül olarak tanımlanmıştır. Ancak eTTK’nin 136. maddesinde ticaret şirketleri arasında kooperatiflerin yer almayışı, doktrinde uzunca süre kooperatiflerin tacir olup olmadığı sorusu başta olmaz üzere birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. 2004 yılında KoopK.’de yer alan “teşekkül” ibaresi kaldırılmış ve TTK’de 124. maddede kooperatifler de ticaret şirketi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca md.16/f.1’de tüzel kişi tacirler tek tek sayılmış ve bunların arasında ticaret şirketleri de zikredilmiştir. Ancak buna rağmen Yargıtay, 15. H.D.’nin T.15.09.2014 - E.2014/2787 -K.2014/5195 sayılı içtihadında olduğu gibi, muhtelif kararlarında kökleşmiş içtihatlarına dayanarak bilhassa yapı kooperatiflerini tacir olarak kabul etmemektedir. Orbay Ortaç, Can tarafından belirtildiği üzere kanuni düzenlemenin açık sözü ve gerekçesi dikkate alındığında, mahkemeler için yol gösterici nitelik taşımaktan başka işlevi bulunmayan içtihatların köklü olduğu belirtilerek kanun hükümlerinin dikkate alınmaması doru değildir (Ayrıntılı bilgi için bkz: ORTAÇ ORBAY, Nurdan/CAN, Ozan: “Yapı Kooperatiflerinin Tacir Sıfatı Olup Olmadığı Sorusu Bağlamında Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 15.09.2014 Tarih, 2014/2787 Esas ve 2014/5195 Karar Sayılı Kararının Eleştirisi”, “Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Eylül 2016, Cilt XXXII-Sayı 3, s.91-92; POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU; Ortaklıklar Hukuku I, Güncelleştirilmiş 13. Bası, İstanbul 2014, (POROY/TEKİNALP), s.89; PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2016, s.7; ÜSTÜN / AYDIN, s.5-6 vd.; ŞENER, Oruç Hami: Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, ÇEŞMEALTI 2016, s.108).

²⁸ ÖZMEN, s.30-32; ÜSTÜN / AYDIN, s.10-12; KURTULAN, Ahmet: Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması, Ankara 2007, s.753; TÜNİRİ, İlker: Kooperatifler Uygulaması, Ankara 2007, s.427, 432.

“Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir”.

Yasadaki tanımda bilhassa kooperatiflerin amacı ile bu amacı elde etmeye yarayan araçlar vurgulanmaya çalışılmıştır. Yukarıdaki tanımda kooperatifin amacı; *ortaklarının belirli ekonomik gereksinimlerinin ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarının sağlanıp korunması*, biçiminde ifade edilmiş ve karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve kefalet kurumları esas alınmıştır²⁹.

Ülkemizde sigortacılık faaliyetleri yakın bir zamana kadar anonim şirket şeklinde kurulacak sermaye şirketlerince yapılagelmekteyken, 2007 yılında yürürlüğe giren 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu (SK) ile yeniden gündeme gelen³⁰ sigorta kooperatifleri de, bir alternatif olarak sigortacılık piyasasında yer almaya başlamıştır³¹.

Kooperatifçilik ilkesi ışığında faaliyet gösteren, ancak mevzuat hükümleri, çalışma konuları ve amaçları bakımından diğer kooperatiflerden³² farklılık arz eden sigorta kooperatiflerinin ülkemizdeki yasal alt yapısına ve çalışma esaslarına açıklık getirilmesi ihtiyaç haline geldiğinden, çalışmamızın konusu da bu yönde belirlenmiştir.

2- SİGORTA KOOPERATİFÇİLİĞİ

2.1. Genel Olarak

Bugüne kadar ülkemizde kooperatifçilik, çoğunlukla yapı kooperatifçiliği ile tarım kooperatifçiliği olarak algılanmış ve yapı kooperatiflerinde çoğu kooperatif üyesi mağdur edilmiştir. Tüm bunlar kooperatifçilik konusunda olumsuz bir kanaate neden olmuştur. Yasal alt yapı konusunda da yaklaşık elli yıldır yürürlükte bulunan KoopK.’nin çağın gerisinde kaldığı bir gerçektir.

²⁹ TEKİNALP (POROY / ÇAMOĞLU) 2000, s.904-905; ÜSTÜN / AYDIN, s.24 vd.; KURTULAN, s.54.

³⁰ Sigortacılık alanında, karşılıklı sigortacılık ve sigorta kooperatifçiliği uygulaması eTTK’de ve mülga sigortacılık mevzuatında da yer almasına rağmen, 5684 sayılı Kanunla revize edilmiş ve anılan Kanun döneminde üç şirket kooperatif şeklinde yapılanarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Bkz: aşağı. “2.3- Karşılıklı (Mütuel) Sigorta Şirketi”.

³¹ ÜSTÜN / AYDIN, s.41.

³² Diğer kooperatif türlerine ilişkin detaylı bilgi için bkz: LALE, s.2439 vd.; ÜSTÜN / AYDIN, s.32 vd.

Kooperatif sigortacılığı, nispeten ülkemiz açısından yeni bir yapılanma örneği³³ teşkil etmektedir. Anılan modelde, düzenleme-denetleme yetkisi Hazine Müsteşarlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı arasında paylaşılmıştır. Bu yetki, sigortacılık faaliyetleri bakımından, 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 2/e maddesi gereği Hazine Müsteşarlığı ana hizmet birimlerinden Sigortacılık Genel Müdürlüğü'ne; kooperatifçilik yapılanması açısından Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 13. maddesi kapsamında anılan Bakanlığın Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir.

Sigorta kooperatifçiliğine ilişkin mevzuatımızda, TTK'nin karşılıklı sigorta faaliyetinin ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebileceğine ilişkin genel bir ifade içeren 1402. maddesi haricinde, temel düzenleme SK'nin sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluşunu düzenleyen 3. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında yer almaktadır. Bununla birlikte, kooperatif niteliğindeki sigorta şirketlerine, sigortacılık faaliyetleri dolayısıyla SK, kooperatif özellikleri gereği KoopK. ve anılan Kanunun, *"Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim şirketlere ait hükümler uygulanır."* hükmünü haiz 98. maddesindeki atıf nedeniyle TTK'nin anonim şirketlere ilişkin hükümleri³⁴ uygulanacaktır³⁵.

³³“Ülkemizde ilk kooperatif sigortacılığı aslında, “1958 yılında Halk Bankası öncülüğünde, esnaf ve sanatkarlar Kooperatifi ve elliden fazla esnaf ve sanatkarın ortaklığı ile kurulan Birlik Sigorta Kooperatifi ile hayata geçirilmiştir. Ancak, 1997 yılında “Birlik” Sigorta Kooperatifi, “sigorta kooperatifi” statüsünden anonim şirkete dönüştürülmüş, 2010“yılında da“Birlik Sigorta A.Ş. olan unvanı, Halk Sigorta A.Ş. olarak değiştirilmiştir“ [Bkz: <http://www.arabakutuphanesi.com/tanitim/birlik-sigorta>, (Erişim Tarihi: 07.04.2016)].

³⁴ Bkz: yuk. “1-1.2-Ülkemizde Kooperatifçilik”.

³⁵ Avrupa Birliği'nde de, bazı ülkelerde sigorta şirketlerine ve karşılıklı sigorta şirketlerine ilişkin özel hükümler anonim şirketlere ilişkin düzenlemelerle birlikte uygulanırken; bazı ülkelerde tüm sigorta şirketleri için uygulanan özel hükümler anonim şirketlere ilişkin düzenlemelerle, Macaristan'da ise özel olarak karşılıklı sigorta şirketlerine uygulanan hükümler anonim şirketlere ilişkin düzenlemelerle birlikte, karma bir yapı içinde uygulanmaktadır [Ayrıntılı bilgi için bkz: “Association Internationale des Sociétés d'Assurance Mutuelle (AISAM): “Governance of Mutual Insurance Companies: The Current State of Legislation: Report by the Governance & Company Law Taskforce, led by Jeanne-Marie Camboly, of the European Legislation Working Group, chaired by Edoardo Greppi” (file:///C:/Users/acer/Downloads/AISAM%20(2006)%20Governance%20of%20Mutual

Sigorta kooperatiflerinin mevzuatımız karşısındaki değerlendirmesine geçmeden önce, karşılıklı sigorta kavramı ve bu esasa göre faaliyet gösteren karşılıklı sigorta şirketlerine ilişkin genel bir değerlendirme yapılmasının, konunun daha iyi anlaşılması bakımından yararlı olacağı düşünülmektedir.

2.2. Karşılıklı Sigorta Kavramı

Karşılıklı sigorta genel anlamıyla, aynı sahada ticari faaliyette bulunan grup üyelerinin, birbirlerinin sigortacısı olmasını ve herhangi bir hasar durumunda, grup üyelerinin katkılarıyla oluşturulmuş fonun, hasarın karşılanmasında kullanılması esasına dayanan özel bir sigorta sözleşmesi³⁶ uygulamasıdır.

Aslında karşılıklılık unsuru tüm sigorta sözleşmelerinde mevcuttur. Nitekim, sigorta ettirenler tarafından ödenen primlerden oluşan fon, hasar-tazminat³⁷ talepleri ile poliçe sahiplerine geri dönmektedir³⁸.

Uluslararası uygulamada bugün çok çeşitli sigorta türlerinde uygulanmakla birlikte, gemi sahipleri tarafından kurulan koruma ve tazminat kulüplerinin (Protection and Indemnity Club) çalışma prensibi, temel olarak karşılıklı sigorta esasına dayanmaktadır³⁹.

Karşılıklı sigortanın karakteristiğini ortaya koyan “*karşılıklılık*” (mutuality); ortak menfaatleri için, sigorta fonuna prim ödeyerek katkı sağlayanların, gerek sigortacılık faaliyeti sonucunda oluşan ihtiyaç fazlasından pay alabilme gerekse hasar bedelini temin edebilme hakkına sahip olmalarını ifade etmektedir. Karşılıklılık, prim ödeyenlerin hissedar, hissedarların da prim ödeyen kişiler olduğu birlikteliklerde esastır. Bu ilke sağlandığı sürece, yapılanmanın şekli önemli değildir⁴⁰. Önemli olan, fona katkı sağlayan kişilerin sorumlulukları ile ödedikleri prim miktarı arasında

%20Insurance%20Companies%20the%20current%20state%20of%20legislation_en.pdf - Erişim Tarihi: 07.04.2016)].

³⁶ “Milli Reasürans T.A.Ş.: Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü, “Haziran 2004, s.184.

³⁷ AKAY, s.4-5; ABRAHAM, s. 1 ; MARTÍNEZ, s.25 vd.

³⁸ “<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/gimanual/gim9020.htm>, “ (Erişim tarihi: 07/03/2017), HM Revenue & Customs, Mutual Insurance, What is mutual insurance?

³⁹ Detaylı bilgi için bkz: SEWARD, Robert: “The Role of Protection and Indemnity (P&I) Clubs, Deputy Chairman Tindall Riley (Britannia) Ltd, November 2002, (http://www.fd.unl.pt/docentes_docs/ma/wks_MA_16684.pdf).

⁴⁰ LORD MACMILLIAN: Municipal Mutual Insurance Ltd.vHills (1932) 16TC430, s.448 (<https://books.google.com.tr/books?isbn=9881754518>, Erişim Tarihi: 01.04.2017).

makul bir ilişkinin kurulmasıdır⁴¹. Nitekim ülkemizde bu yapının “kooperatif” şeklinde olması tercih edilmiştir.

Mevzuatımızda, karşılıklı sigorta TTK'nin sigorta hukukuna ilişkin Altıncı Kitabının 1402. maddesinde, “Birden çok kişinin birleşerek, içlerinden herhangi birinin, belli bir rizikonun gerçekleşmesi durumunda doğacak zararlarını tazmin etmeyi borçlanmaları karşılıklı sigortadır. Karşılıklı sigorta faaliyeti ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilir.” şeklinde tanımlanmıştır. SK'nin “Sigorta şirketlerinin ve reasürans şirketlerinin kuruluşu” kenar başlıklı 3. maddesinde de “Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulması şarttır.” hükmü yer almaktadır. Böylelikle TTK’deki karşılıklı sigorta faaliyetinin ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebileceğine ilişkin düzenleme karşısında, SK’de de, sigorta ve reasürans şirketlerinin kooperatif şirket şeklinde kurulabilmesine izin verildiği görülmektedir. Ancak, SK’nin yürürlük tarihinin TTK öncesi olduğu dikkate alındığında⁴², karşılıklı sigorta ile ilgili olarak eTTK ile mülga 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu’ndaki (SMK) düzenlemeleri de incelemek gerekir.

eTTK’de sigorta sözleşmesini tanımlayan md.1263/f.3’te; “Birçok şahısların birleşerek içlerinden herhangi birinin duçar olacağı her nevi tehlikeden (Rizikodan) doğan zararları tazmin etmeyi taahhüt etmelerine “Karşılıklı sigorta” denir.” hükmüne yer verilmiştir. Ancak TTK’nin, gerekçesinde de belirtildiği üzere, sigortacılığın ilk temellerini oluşturan karşılıklı sigorta, hukuki açıdan diğer sözleşmelerden farklılık arz etmemekte, sadece sigorta sözleşmesinin özel bir uygulama şeklini oluşturmaktadır. Bu nedenle TTK’de sistematik açıdan karşılıklı sigorta, sigorta sözleşmesinin tanımının verildiği 1401. maddede yer almamış⁴³; bu maddeden bağımsız müteakip ayrı bir maddede düzenlenmiştir⁴⁴.

Bununla birlikte, sigortacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesi anlamında temel yasa niteliği teşkil eden SK’de, selefî olan

⁴¹ LORD WILBERFORCE: Privy Council case Fletcher v Income Tax Commissioners (1972) AC414 s.423, (<http://taxguru.in/income-tax/interest-bank-housing-society-taxable-principle-mutuality-apply.html>, Erişim Tarihi: 08.04.2017).

⁴² 6102 sayılı TTK, 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış iken; 5684 sayılı SK 14.06.2007 tarih ve 26552 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴³ ÖZER, F. Dilek: Sigortacılık Kanunu Şerhi, İstanbul 2012, s.36.

⁴⁴ Bahse konu maddede, mülga 7397 sayılı SMK’ye paralel şekilde, karşılıklı sigorta faaliyetinin ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebileceği hususuna da bilhassa yer verilmiştir.

7397 sayılı SMK'nin md. 2/f.3 hükmünde yer alan ve sigorta şirketlerinin “karşılıklı (mütüel) şirket” olarak kooperatiflerin tâbi olduğu esaslara göre kurulabileceğine ilişkin hatalı ifade, isabetli şekilde düzeltilmiştir. Zira, TTK'nin 124. maddesi dikkate alındığında hukuk sistemimizde, SMK'de ifadesini bulan “karşılıklı (mütüel) şirket” şeklinde bir şirket türü⁴⁵ mevcut olmayıp, karşılıklı sigorta; bir sigorta türünden ziyade sigortanın kendine özgü bir uygulanış şeklini teşkil etmektedir⁴⁶.

2.3. Karşılıklı (Mütüel) Sigorta Şirketi⁴⁷

Karşılıklı sigorta şirketi, tüm üyeleri tarafından kolektif şekilde sahip olunan, poliçe sahiplerinin aynı zamanda şirketin ortakları oldukları ve bütün üyelerinin üstün yararına hizmet eden bir sigorta şirkettir⁴⁸.

Tarihsel olarak, yangın riskine bağlı hasarların teminat altına alınmasına yönelik 17. yüzyıl sonlarında İngiltere'de ortaya çıkan karşılıklı sigorta fikrinin sektörel yansıması Amerika'da⁴⁹ 1752 yılında Benjamin Franklin tarafından *Philadelphia Contrubitionship*'in kurulması ile başlamıştır⁵⁰. Son yıllarda, şirket yönetimlerine ilişkin Amerika⁵¹ ve

⁴⁵ Ticaret şirketlerinin türleri için bkz: TEKİNALP (POROY / TEKİNALP), 2014, s.89; PULAŞLI, (Şirketler), s.6 vd.; BİLGİLİ, Fatih / DEMİRKAPI, Ertan: Şirketler Hukuku Dersleri, Adana 2013, s. 43 vd.; ŞENER, s. 108; DOMANIÇ, Hayri: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.1, Adi, Kolektif ve Komandit Şirketler, İstanbul 1998, s.448 ve ÜSTÜN / AYDIN, s.5-6 vd.

⁴⁶ ÖZER, s.36.

⁴⁷ Hukuk sistemimizde, “karşılıklı (mütüel) şirket” şeklinde bir şirket türü olmamakla birlikte, pratikte karşılıklılık esasına göre faaliyet gösteren sigorta şirketlerine kısaca karşılıklı (sigorta) şirket denilmektedir. Bu nedenle çalışmamızda da, kullanım ve yazım kolaylığı açısından tercih edilen “karşılıklı şirket” ve “karşılıklı sigorta şirketi” ibarelerinden terminolojik anlamda “karşılıklılık esasına göre faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin” anlaşılması gerekmektedir.

⁴⁸ Milli Reasürans T.A.Ş., s.184.

⁴⁹ Amerika'daki karşılıklı sigorta şirketi uygulamasının tarihsel temeli için bkz: www.namic.org/aboutnamic/overview.asp (Erişim tarihi: 14/03/2016).

⁵⁰ WRIGHT, Janet / VIRGINIA, Wadsley / JANICE, Artandi: The History of the National Association of Mutual Insurance Companies, A Century of Commitment, 1895–1995. Indianapolis, 1994, IN: National Association of Mutual Insurance Companies. s.1–5.; Research on the Economic Impact of Cooperative, University of Wisconsin Center for Cooperatives, (<http://reic.uwcc.wisc.edu/mutualinsurance/>-Erişim tarihi: 07/03/2017).

⁵¹ Uluslararası Karşılıklı Sigorta ve Kooperatif Şirketleri Federasyonu - America (International Cooperative And Mutual Insurance Federation-ICMIF) 2013 verilerine göre, ICMIF üyelerinin Amerika'daki toplam prim üretimi 268 milyar dolara, çalışan sayısı 280.000 kişiye ve üye/hissedar sayısı 225 milyon kişiye ulaşmıştır (Detaylı bilgi için bkz: <http://www.icmifamericas.org/icmif-members-key-statistics-2013-highlights-record-growth-icmif-members>, Erişim tarihi: 07/03/2017).

Avrupa Birliği'nde⁵² yaşanan skandallar karşısında bugün bir alternatif olsa da, karşılıklı sigorta modeli hâlâ bakir niteliktedir. Nitekim ülkemizde yakın geçmişte karşılıklı sigorta esasına dayalı olarak hayat dışı branşta faaliyet göstermek üzere sadece üç⁵³ adet kooperatif kurulmuş, bunlardan ikisi sonradan tür değişikliğine giderek A.Ş. yapısını tercih etmişlerdir⁵⁴.

Karşılıklı sigorta şirketinde, poliçe sahiplerinin aynı zamanda şirket ortağı olması, şirketin kâr maksimizasyonu ile sunulan hizmet kalitesi arasında bir denge sağlamaktadır. Üyeler kısa dönem kârından ziyade, uzun planda, düşük fiyatla, kaliteli hizmet almak amacına odaklanmaktadır. Üyeler arasındaki şeffaf ve demokratik aktif katılım, şirketin yönetim politikasını da etkileyen bir faktördür. Şirket yönetiminde üye-poliçe sahipleri bireysel olarak temel alınmakta ve stratejik karar alma mekanizmalarında belirleyici rol oynamaktadır⁵⁵.

Karşılıklı sigorta şirketlerinin mantığında, hasar ödemeleri, işletme maliyetleri ve diğer giderler karşılandıktan sonra, kalan kâr ve karşılıklar, kural olarak üye-poliçe sahiplerine ait olmaktadır. Ancak düşük primlerle kaliteli hizmet alabilmeye yönelik uzun vadeli hedefler nedeniyle, kârın dağıtılmasından ziyade karşılık olarak tutulması tercih edilmektedir⁵⁶. Bu

⁵² Avrupa Karşılıklı Sigorta Şirketleri ve Sigorta Kooperatifleri Birliği (AMICE) verilerine göre de, 07.03.2017 tarihi itibarıyla anılan Birliğin 102'si Avrupa'da, biri Senegal'de olmak üzere 4'ü Avrupa dışında toplam 106 üyesi bulunmaktadır (Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.amice-eu.org/map.aspx>, Erişim tarihi: 07/03/2017).

⁵³ S.S. Kuru Sigorta Kooperatifi, S.S. Doğa Sigorta Kooperatifi ve S.S. Atlas Sigorta Kooperatifi için bkz: <https://www.hazine.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Sirketler>, Erişim Tarihi: 06/03/2017).

⁵⁴ Kuru Sigorta Kooperatifi'nin web sayfasında neden Kuru Sigorta A.Ş.'ye dönüldüğüne ilişkin yer alan; "Ülkemizin sigortacılık açısından yüksek bir potansiyele sahip olmasının da etkisiyle Kuru Sigorta, çok sayıda yeni sigorta kooperatifine ilham kaynağı olmuşsa da bu alandaki mevzuat eksikliğinin bir türlü giderilememesi, kooperatif sigortacılığı modelinin sürdürülemez bir noktaya gelmesi sonucunu doğurmuştur. Bunun üzerine kooperatifin anonim şirkete dönüştürülmesi işlemine başlanmıştır." şeklindeki kısa açıklama, aslında ülkemizde sigorta kooperatifçiliğinin içinde bulunduğu mevcut resmi ortaya koymak bakımından son derece anlamlıdır (Bkz: <https://www.korusigorta.com.tr/hakkimizda/tarihce>, Erişim Tarihi: 15/01/2018).

⁵⁵ http://www.amice-eu.org/userfiles/file/AISAM_What_is_Mutuality_en.pdf, (Erişim tarihi: 07/03/2017).

⁵⁶ KoopK. md. 38 kapsamında, ana sözleşmelerinde hüküm bulunmak kaydıyla, olumlu gider farkının (kârın) ortaklar arasında paylaşılmasına izin verilmiştir. Sermaye şirketlerinde yıllık faaliyet sonucunda kâr ve zarar söz konusu iken; kooperatiflerde müspet ya da menfi gelir gider farkı oluşmaktadır. Kooperatiflerin ortakları ile yaptığı muamelelerden doğan kârların, ortaklara, kooperatifle yaptıkları muameleler nispetinde dağıtımına da risturn denmektedir. Kanunun 4. maddesinde, yıllık gelir gider

şirketlerde başka bir sermaye kaynağı da mevcut değildir. Kârın paylaşılmayarak sonraki yıllara karşılık olarak ayrılması, şirketin karşılıklılık vasfına hanel getirmemektedir⁵⁷. İlaveten ana sözleşmede öngörülen hükümler kapsamında, poliçe sahiplerince ödenen primlerin hasarları karşılamaması durumunda, ek prim istenilebilmesi imkân dâhilindedir⁵⁸. Risk, beklenenin altında gerçekleşirse, tahsil edilen primlerin iadesi yoluna da gidilebilir⁵⁹.

Sigorta hizmetlerinin düşük primle sunabilmesi avantajına karşın; bu şirketlerin dar ve bölgesel nitelikleri dolayısıyla, bilhassa katastrofik rizikolarda zararın tamamının karşılanamaması bir dezavantajdır⁶⁰.

Karşılıklılık unsuru, sigorta şirketinin büyüklüğü ve poliçe sahiplerinin sayısına bağlı değildir. Zira büyük çaptaki sigorta şirketleri dahi bu modelden faydalanabilir⁶¹.

Son yıllarda, sermaye ihtiyacının giderilmesi noktasında yaşanan sorunlar karşısında, “*mutual holding company*” adı verilen yeni bir karşılıklı holding şirketi yapılanması gündeme gelmiştir⁶². İlk olarak 1995

farklılıklarının hesaplama ve kullanım şekilleri ile ilgili hükümlerin kooperatif ana sözleşmesinde belirtilmiş olması öngörülmüştür. Bkz: ÖZMEN, s.78; ÜSTÜN / AYDIN, s.130; KURTULAN, s.289; TÜNERİ, s.233. Sigorta kooperatiflerinde, ilgili yasal düzenlemeler gereği, kooperatif ana sözleşmesinde “kârın ortaklar arasında paylaşılacağına” ilişkin yer alan hüküm ile hesaplama ve kullanım şekillerine ilişkin düzenlemeler kapsamında, kooperatif gelir gider farkının üye poliçe sahiplerine dağıtılması hukuken imkân dâhilindedir. Ancak, kâr dağıtımından ziyade, KoopK. “Ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı takdirde ortaklarla yapılan muamelelerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen hasılanın tamamı gelir gider farkı olarak kooperatifin yedek akçelerine eklenir.” hükmünü amir md. 38/f.1 gereği, elde edilen kârın yedek akçelere eklenmesi tercih edilmektedir.

⁵⁷ Bkz: <http://www.hmrc.gov.uk/manuals/gimanual/gim9020.htm>, (Erişim tarihi: 07/03/2017).

⁵⁸ KoopK. md. 38/f.5’te bir yıllık faaliyet sonucu ortaya çıkan olumsuz farkın ne şekilde kapatılacağına açıklık getirilmemiştir. Bu itibarla ortaya çıkan açığın kapatılmasında öncelikle yedek akçelere başvurulacaktır. Yedek akçelerin açığı kapatmaya yetmemesi veya daha önce ayrılmış yedek akçe bulunmaması halinde ise, ana sözleşmede ortaklara ek ödeme yükümlülüğü getirilmiş olması şartıyla (KoopK. md 31), ya ek ödemelere başvurulacak ya da açık, ortakların sermaye payı ile kapatılacaktır. Bkz: Milli Reasürans T.A.Ş., s.184; KURTULAN, s.294; TÜNERİ, s.223.

⁵⁹ ARSEVEN, Haydar: Sigorta Hukuku, Ana Prensipler Genel Hükümler, B.2, İstanbul 1991, s. 52; ÜSTÜN / AYDIN, s.52; BLACK, Kenneth / SKIPPER, Harold D.: Life Insurance, 12. Edition, USA 1994, s.281.

⁶⁰ YANIK, Serhat: Sigorta İşletmelerinde Mali Yeterlilik Analizi, Ankara 2001, s.32.

⁶¹ SK md.3/f.3 gereği, sadece üyeleri ile sigorta sözleşmesi akdetmek üzere kurulan kooperatif şirketlerinin ortak sayısının iki yüzden az olmaması öngörülerek asgari bir sınır belirlenmişken, azami bir ortak sayısı hukukumuzda söz konusu değildir.

⁶² <http://www.insure.com/life-insurance/demutualization.html> (Erişim tarihi: 15/03/2016).

yılında Amerika'da Iowa Eyaletinde, konuya ilişkin yasal düzenlemeler kabul edilmiştir. 1997'de District of Columbia ve diğer sekiz eyalette benzer yasal değişiklikler hayata geçirilmiştir. 1990'ların sonunda Amerika'daki yirmi büyük karşılıklı sigorta şirketinin 7'si bu şekilde yapılanmıştır⁶³.

Karşılıklı holding yapılanmasında, oy kullanma, kâr payı alma gibi üyelik hakları ile poliçeden doğan haklar birbirinden ayrıştırılmaktadır. Karşılıklı sigorta şirketinde mevcut üyelik hakları, holding şirketindeki üyelik haklarına dönüşürken; karşılıklı şirket de bir anonim şirket (converted insurer- dönüşmüş şirket) yapısına kavuşmaktadır. Bununla birlikte, karşılıklı holding yapılanması, tartışmasız şekilde karşılıklılık esasına (mutuality) dayanan şirket yapısını, sermaye şirketi yapılanmasına doğru götüren (demutualization) sürecin ön basamağını teşkil etmektedir. Bu nedenle, müteakiliyet esası ile sermaye şirketi yapısı arasında kalan karşılıklı holding yapılanması, karşılıklı şirketin poliçe sahibi ortakları bakımından dezavantaj oluşturacağı endişesiyle eleştirilmekte; bu ara süreç yerine şirketlerin doğrudan sermaye şirketine dönüşmesi gerektiği fikri doktrinde ileri sürülmektedir⁶⁴.

3- SİGORTA KOOPERATİFÇİLİĞİ TÜRKİYE UYGULAMASI

Karşılıklı sigorta ve mütüel şirketlere ilişkin genel değerlendirme sonrasında, mevzuatımız kapsamında Sigortacılık Kanunu, Kooperatifler Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri dâhilinde, sigorta kooperatiflerinin kuruluş, teşkilat, sermaye yapıları ve ortaklık özellikleri çerçevesinde faaliyet esaslarına değinmeye çalışacağız.

3.1. Kuruluş

SK md.3/f.1'de, Türkiye'de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması ve sigortacılık işlemleri ile bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında herhangi başka bir iş ile iştigal etmemesi şart koşulmuştur. Bu kapsamda, sigorta şirketlerinin yanı sıra, ülkemizde örneği bulunmasa

⁶³ BASTETTER, Robert / CARMICHAEL, David / DUNHAM, Wolcott / SMALLENBERGER, James: The Mutual Holding Company: A New Structural Option, West Virginia 1997, s.69.

⁶⁴ Detaylı bilgi için bkz: BASTETTER / CARMICHAEL / DUNHAM / SMALLENBERGER, s.82-83; RAMBECK, Richard; "Mutual Holding Company: A Shell Game Without Pea", Insurance Journal, April 2001, (<http://www.insurancejournal.com/magazines/partingshots/2001/04/23/21980.htm> ve <http://www.insure.com/life-insurance/demutualization.html> Erişim Tarihi: 15/03/2016).

da⁶⁵, reasürans şirketleri bakımından da kooperatif şeklinde yapılanmaya izin verildiği anlaşılmaktadır.

KoopK'nin 3. maddesi kapsamında, kooperatif şeklinde kurulacak olan sigorta ve reasürans şirketlerinin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan kuruluş⁶⁶ izni alması gerekir. Sigortacılık faaliyetine başlayabilmeleri için ise, SK'nin 5. maddesi gereği, kuruluş işlemlerinin tamamlanmasından itibaren bir yıl içinde, faaliyet göstermek istedikleri her bir sigorta branşında, Hazine Müsteşarlığından ruhsat almaları zorunludur⁶⁷. Kooperatif şeklinde faaliyet gösterecek sigorta şirketlerinin anılan hükmün ikinci fıkrası gereği, A.Ş. şeklinde kurulan sigorta şirketleri gibi hayat ya da hayat dışı sigorta gruplarından⁶⁸ sadece birinde faaliyet göstermeleri esası benimsenmiştir. Bununla birlikte, mezkur hükmün son fıkrası gereği, belirtilen sürede ruhsat başvurusunda bulunmayan sigorta kooperatiflerinin ticaret unvanlarında sigorta şirketi veya reasürans şirketi ibaresini kullanmaları yasaklanmıştır.

Kooperatif niteliğindeki sigorta ve reasürans şirketleri de, A.Ş. niteliğinde faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketleri gibi, SK'nin 24. maddesi kapsamında, ruhsat almalarından itibaren en geç bir ay içerisinde, *Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği*'ne (Türkiye Sigorta Birliği-TSB) üye olmak zorundadır.

SK'de, kooperatif yapılanması kapsamında ikili bir sistem kabul edilmiş ve üyeleri veya üyeleri dışındakilerle sigorta sözleşmesi yapmak

⁶⁵ Dünyada, karşılıklılık esasına dayalı çok sayıda büyük reasürans şirketi de bulunmaktadır. Amerika'da 14 eyalette faaliyet gösteren Grinnell Mutual, Kanada'nın ilk köklü şirketlerinden Farm Mutual Reinsurance Plan Inc. (FMRP) ve Liberty Mutual Group bunlara örnek gösterilebilir. Bkz: <https://www.libertymutualgroup.com/business-insurance/business-insurance-coverages/reinsurance>, <https://www.grinnellmutual.com/>, www.fmrp.com (Erişim Tarihi: 07.04.2016).

⁶⁶ Kuruluşları gereği tâbi oldukları özel mevzuatları kapsamında, kooperatif şeklinde faaliyet gösterecek şirketler KoopK.; A.Ş. şeklindeki sigorta ve reasürans şirketleri ise TTK'nın 333. maddesi kapsamında çıkarılan "Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ" in 5. maddesi kapsamında, kuruluşları ve esas sözleşme değişiklikleri bakımından Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın iznine tâbi kılınmıştır.

⁶⁷ Sigortacılık alanında, Avrupa Birliği müktesebatına uyum kapsamında mülga 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nda yer alan kuruluş öz izni kaldırılarak, sadece "faaliyet izni esaslı kabul edilmiştir. Bu durumda, kendi özel mevzuatına göre kurulan şirketler, sadece Müsteşarlıktan faaliyet izni almak zorundadır (Bkz: ÖZER, s.26).

⁶⁸ "5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 5 inci maddesi kapsamındaki sigorta branşları, 11 Temmuz 2007 tarih ve 26579 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2007/1 Sayılı Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ kapsamında belirlenmiştir. "

üzere kooperatiflerin adeta halka kapalı ya da açık şekilde kurulabilmeleri öngörülmüştür. Bu düzenleme karşısında, sadece ortakları ile sigorta sözleşmesi akdedebilen kooperatifleri “*halka kapalı*”, ortakları dışındaki kişilerle de sigorta sözleşmesi akdedebilen kooperatifleri ise “*halka açık*” kooperatif olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Ancak mezkûr hükmün üçüncü fıkrasında, mütüel sigortacılık, sadece üyeleri ile sigorta sözleşmesi yapan kooperatifler için esas alınmıştır. Zira, üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi akdedemeyen kapalı kooperatifler bakımından anılan hükümde; *mütüel (karşılıklı) sigortacılık yapılması, ortak sayısının ikiyüzden az olmaması ve yöneticilerine herhangi bir ayrıcalık tanınmaması* zorunlu kılınmıştır⁶⁹.

SK’de kooperatifler için kurucu sayısına ilişkin özel bir düzenlemeye gidilmemiştir. Ancak “*Bir kooperatif en az 7 ortak tarafından imzalanacak ana sözleşme ile kurulur.*” hükmünü amir KoopK. md.2/f.1 gereği, kooperatif şeklinde sigortacılık alanında faaliyet gösterecek şirketlerin de, A.Ş. şeklindeki sigorta ve reasürans şirketlerinden farklı olarak, en az 7 kurucu ortak tarafından kurulmuş olması gerekir. Buna ilaveten SK md.3/f.3 gereği, halka kapalı şekilde faaliyet gösterecek kooperatif şeklindeki sigorta ve reasürans şirketlerinin ortak sayısının ikiyüzden az olmaması hükme bağlanmıştır⁷⁰. Kurucu sayısı bakımından özel bir nitelik öngörmeyen, sadece ortak sayısına ilişkin düzenleme içeren bu hüküm karşısında, kurucu ortaklarla birlikte ortak sayısının en az ikiyüze ulaşmış olması, kanaatimizce Kanunda aranan şartın sağlanması hususunda yeterlidir. Bununla birlikte Özer’in de belirttiği gibi, SK’de sadece kurucular ifadesine yer verilip özel bir sayı aranmadığı için, ikiyüz ortak sayısı, kuruluşta aranan ortak sayısı olarak değerlendirilmemelidir⁷¹. Ancak en geç, KoopK. gereği kuruluşunu tamamlayan Kooperatifin, SK’nin 5. maddesi kapsamında Hazine Müsteşarlığı’na ruhsat başvurusunda bulunmadan evvel, öngörülen asgari ikiyüz ortak sayısına ulaşmış olması gerekir.

Kooperatiflerde, açık kapı ilkesinin bir sonucu olarak ortak sayısının ve ortağın değişir olması esastır⁷². KoopK.’de kooperatiflerin tanımına bu ilke “*değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklar*” denilmek suretiyle yansıtılmıştır. Ancak kooperatiflerde ortak sayısının

⁶⁹ ULAŞ, s.12.

⁷⁰ Milli reasürans piyasamızın gerçekliği göz önünde bulundurulduğunda, ortak sayısının ikiyüzden fazla olduğu halka kapalı nitelikte bir reasürans kooperatifinin varlığı günümüz şartlarında mümkün görülmemektedir.

⁷¹ ÖZER, s.37.

⁷² ÜSTÜN / AYDIN, s.56.

değişkenliği, kurucu ortak sayısını etkileyebilecek nitelikte olmadığından, kurucu ortak sayısının yediden az olması mümkün değildir. Bununla birlikte sadece üyeleriyle sigorta sözleşmesi akdetmek üzere kurulan sigorta kooperatiflerinde ise değişmeyecek ortak sayısı ikiyüzden az olamaz.

Üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapabilen kooperatifler açısından, SK'de ortak sayısına ilişkin özel bir düzenleme öngörülmediğinden, KoopK. gereği yedi kurucu ortak bu nitelikteki kooperatifler bakımından yeterli kabul edilmektedir. Üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapamayan kooperatiflerden farklı olarak, bu kooperatiflerin karşılıklı sigortacılık yapması da zorunlu kılınmamıştır. Dolayısıyla TTK'nin 1402. maddesi ile SK'nin 3. maddesi birlikte değerlendirildiğinde, karşılıklı sigortanın yalnızca kooperatif şeklinde kurulan şirketler nezdinde yapılabileceği, ancak kooperatif şeklinde kurulup da üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapabilen kooperatifler bakımından karşılıklı sigorta şeklinde faaliyet gösterilmesinin zorunlu olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Kooperatiflerin kuruluşunda önem taşıyan bir diğer husus ise ortaklığa kabuldür. Her ne kadar kooperatif ortaklığına kabul, yönetim kurulu (YK) kararı ile gerçekleşse de, kurucu ortaklar bakımından bu şart aranmamaktadır. Zira, kooperatif kuruluşuna izin verecek yetkili makamın onayı ile, kurucu ortakların ortak olarak kabul edilmeleri de sağlanmış olmaktadır. Bu işlemin yasal dayanağını KoopK. md.1 teşkil etmektedir.

Diğer kooperatif ortakları gibi, kurucu ortaklar bakımından Türk tabiyetinde bulunmak, gerçek ya da tüzel kişi olmak, gerek sigortacılık gerekse kooperatifçilik mevzuatı bakımından şart koşulmamıştır⁷³.

SK'de kooperatif kurucuları açısından, A.Ş. şeklindeki sigorta şirketi kurucularından farklı, başka özel nitelikler aranmamıştır. Bu nedenle SK'nin sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluşunu düzenleyen 3. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinde, kurucular için aranan şartlar

⁷³ KoopK. md. 1'de kooperatiflerin gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulabileceği hüküm altına alınmıştır. Kanunda yabancı uyrukluların kooperatiflere ortak olamayacaklarına ilişkin, Türkiye'de taşınmaz mal edinmeleri“ ile ilgili hükümler saklı kalmak kaydıyla, “herhangi bir kısıtlama getirilmemiştir. Kanun’un “Kamu ve özel hukuk tüzel kişileri amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olabilir, önderlik edebilir ve ortak olabilirler.” hükmünü amir 9. maddesi kapsamında, 2004 yılında 5146 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile adi şirketler, ticaret şirketleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflar da ortak olmak olanaklarına kavuşmuşlardır. Bkz: TÜNERİ, s.89; KURTULAN, s.129; ÜSTÜN / AYDIN, s.91. Sigortacılık faaliyeti yürüten kooperatifler açısından da, SK'deki özel istisna ve kısıtlamalar hariç olmak üzere aynı hükümler geçerlidir.

ile bu şartlara ilişkin açıklayıcı bilgi ihtiva eden, Sigorta Şirketleri ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik'in 5. maddesindeki hükümler, kooperatif kurucuları bakımından da aynen geçerlidir. Ancak, kurucu ortak sıfatını haiz olmayan diğer ortaklar bakımından, bilhassa üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapmayan kooperatif şeklinde kurulan sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin kanunen aranan zorunlu ikiyüz ortağında, sigortacılık mevzuatında öngörülen şartların aranmayacağını hatırlatmak gerekir.

3.2. Teşkilat Yapılanması

KoopK. md.55 gereği, kooperatif yönetim kurulunun en az üç üyeden oluşması ve bunların ve yedeklerinin kooperatif ortağı olmaları şarttır. Ancak Sigortacılık Kanunu'nda, gerek⁷⁴ TTK'nin 359. gerek KoopK.'nin anılan maddesinden farklı olarak, yönetim kurulu üye sayısı beş kişi olarak öngörülmüştür. KoopK.'ye göre yeni ve özel kanun niteliği arz eden ve bu hususta özel bir hüküm sevk eden SK gereği, kooperatif şeklinde faaliyet gösterecek şirketlerde de YK asgari beş kişiden teşekkül etmelidir. Kooperatif şirket YK üyelerinin, SK'nin 4. maddesinde yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla, KoopK.'nin 56. maddesi gereği ayrıca, kooperatif ortağı ve Türk vatandaşı olması, aynı türde başka bir kooperatifin yönetim kurulu üyesi olmaması⁷⁵ ve KoopK.'ya aykırı fiillerden ve Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlardan dolayı mahkûmiyetinin bulunmaması gerekir⁷⁶.

KoopK. md.55/f.3 gereği, kooperatif yönetim kurulu üyeliğine tüzel kişilerin seçilmesi mümkündür. Nitekim TTK'de de A.Ş. yönetim kurulunda tüzel kişinin bulunabileceği hususu belirtilmiştir⁷⁷. Ancak,

⁷⁴ Anonim Şirketlerde yönetim kurulunun teşekkülüne yönelik detaylı bilgi için bkz: AYDIN, Alihan: "Anonim Ortaklık Ana Sözleşmesinde Yönetim Kurulu Üye Sayısının Belirlenmesi", Prof. Dr. Ersin Çamoğlu'na Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl:2013, C: LXXI, S:2, s.21 vd; AKDAĞ, Güney: Anonim Şirket Yönetim Kurulu, İstanbul 2012, s.112 vd.

⁷⁵ Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin nitelikleri için bkz: LALE, s.1304 vd.; KURTULAN, s.427 vd.; ÜSTÜN / AYDIN, s.229 vd.

⁷⁶ Klasik kooperatif mantığından farklı olarak mali piyasalarda hizmet gösteren ve nitelikli yönetici ihtiyacı duyan sigorta ve reasürans şirketlerinde KoopK'de YK üyeleri için aranan bazı kriterler, günümüz profesyonel şirket yönetim anlayışı ile bağdaşmamaktadır. Bkz: PULAŞLI, Hasan: "Anonim Şirketlerde CEO'ların Hukuki Durumu", Batider, Haziran 2007, C:XXIV, S: 1, s.17-62; ÜNAL, Ahmet Cemil: "Türk ve Yabancı Hukuk Sistemlerinde CEO'nun Hukuki Konumu, Ankara 2014.

⁷⁷ "Anonim şirketlerde tüzel kişilerin yönetim kurulu "üyeliğine ilişkin detaylı bilgi için bkz: PULAŞLI, (Şirketler), s.416; KIRCA, İsmail: "Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilerin

TTK’de tüzel kişi yönetim kurulu üyesi adına sadece *bir gerçek kişi* temsilcinin belirlenip tescil ve ilan edilmesi şartı aranırken; KoopK’de yönetim kurulu üyeliğine seçilen tüzel kişilerin, *temsilcilerinin* isimlerini kooperatife bildirmeleri esas alınmıştır⁷⁸.

SK’de ise bu hususta belirleyici bir düzenleme olmadığı ve konuya ilişkin KoopK’deki özel hüküm ve anılan Kanunun 98. maddesi birlikte değerlendirildiğinde, sigorta kooperatifleri bakımından yönetim kuruluna seçilen tüzel kişilerin birden fazla temsilci bulundurabilmelerine olanak tanıdığı değerlendirilmektedir.

SK md.4 gereği, genel müdür yönetim kurulunun doğal üyesidir. Konuya ilişkin KoopK’de herhangi bir düzenleme yer olmadığı için SK’deki ilgili hüküm kooperatifler bakımından da aynen uygulanma kabiliyetine sahiptir. Bu nedenle yönetim kurulu üyeleri için aranan pay sahibi ve Türk vatandaşı olmak gibi kriterler, kanaatimizce genel müdür açısından da aranmaktadır. Bu kriterlere ilaveten genel müdür ve yardımcılarının SK md.4/f.3’te öngörülen bilhassa deneyime ilişkin diğer şartları da taşıması gerekir. A.Ş. niteliğindeki sigorta ve reasürans şirketlerinde benimsendiği üzere⁷⁹, kooperatif niteliğindeki şirketlerde de kanaatimizce, ana sözleşmede yönetim kurulu için öngörülen sayıya, genel müdür dahil edilmeli, başka bir ifadeyle genel müdür bu sayıya artı bir üye olarak ilave edilmemelidir.

SK’de murahhas üyelerin⁸⁰ genel müdürde aranan şartları taşıması gerektiği ve başka unvanlarla istihdam edilseler dahi, yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst konumlarda görev yapan diğer yöneticilerin de genel müdür ve genel müdür yardımcılara ilişkin hükümlere tâbi olduğu öngörülmüştür. Bu düzenleme çerçevesinde, kooperatif şirketlerde görevli icra ve temsil fonksiyonunu haiz üst düzey yöneticilerin de, SK’da öngörülen nitelikleri taşıması zorunludur.

Yönetim Kurulu Üyeliği”, Batider, Haziran 2012, C:XXVIII, S:2, s.51,53; AKDAĞ, s.16.

⁷⁸ Kurtulan’ın “anonim şirketlerde tüzel kişi yönetim kurulu üyesi “temsilcinin, şirket genel kurulu tarafından yönetim kurulu üyesi olarak seçildiğinden, temsil ettiği şirketle ilişkisi kesilmiş olsa dahi şirketin temsilciyi yönetim kurulundan azletmesinin mümkün olmayacağına ilişkin değerlendirmesine TTK’nin 359/f.2’deki açık hükmü karşısında katılmak mümkün değildir. Tartışmalar için bkz: KURTULAN, s.431.

⁷⁹ ÖZER, s.51.

⁸⁰ Özer’in de belirttiği gibi, Sigortacılık Kanunu’nda murahhas üyeler için aranan şartlar murahhas müdürler için de geçerli olmalıdır. Bkz: ÖZER, s.57. Bununla birlikte TTK’nin md. 370/f.2 hükmü çerçevesinde temsil yetkisinin murahhaslara devredildiği durumlarda, en az bir yönetim kurulu üyesinin de temsil yetkisini haiz olması kuralı, kooperatif yönetim kurulu bakımından da uygulanmalıdır.

Nitekim, murahhas üyelerin, murahhas müdürlerin ve başka unvanlarla istihdam edilseler dahi, yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst konumlarda görev yapan diğer yöneticilerin, genel müdürde aranan nitelikleri taşıması gerekliliği ve genel müdüre ilişkin hükümlere tâbi olduğu Kanun'un 4. maddesinin beşinci fıkrasında açıkça hüküm altına alınmıştır. Ancak kanaatimizce burada sadece genel müdürde aranan kooperatif kurucularına ilişkin kıstaslar ile eğitim ve mesleki tecrübeye yönelik kriterlere atıf yapılmak istenmiştir. Zira, genel müdür haricindeki sayılan tüm yöneticileri genel müdüre ilişkin hükümlere tâbi kılmak, anılan yöneticilerin hepsinin yönetim kurulunun doğal üyesi olması sonucunu doğuracaktır. Buna bağlı olarak da tüm yöneticilerin yönetim kurulu üyelerinde aranan şartları taşıyıp taşınamaması gerektiği sorusu ortaya çıkacaktır.

Kooperatif şeklinde faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketlerini, teşkilat yapısı bakımından diğer sigorta ve reasürans şirketlerinden farklı kılan başka bir husus da denetçilerdir. KoopK. md.65 gereği, kooperatifin bütün işlem ve hesapları denetçiler tarafından denetlenir. Denetçilerin Türk vatandaşı olması, Kanuna aykırı fiillerden ve Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlardan dolayı mahkûmiyetlerinin bulunmaması şarttır⁸¹. Denetçiler yine mezkûr Kanun kapsamında bu görevi genel kurul adına ifa etmektedir⁸². Denetçileri seçme yetkisi de genel kuruldadır. Genel kurul en az bir yıllığına bir veya daha çok denetçi seçer. Yedek denetçi seçilmesi de mümkündür. Denetçilerin kooperatif ortağı olması zorunlu değildir. Öte yandan SK sigorta ve reasürans şirketlerinin, malî güç dışında sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucularında aranan şartları taşıyan, en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş ve sigortacılık, iktisat, hukuk, maliye, işletme ve muhasebe alanlarında asgari üç yıl deneyimi bulunan kişilerden en az iki denetçi seçmesini şart koşmuştur.

A.Ş. niteliğindeki sigorta ve reasürans şirketleri açısından, TTK'nin 397/f.1 maddesinde ise; Bakanlar Kurulunca belirlenen ve 398. madde kapsamında denetime tabi olacak A.Ş. ve şirketler topluluğunun finansal tablolarının denetiminin, 400. madde kapsamındaki bağımsız denetçiler tarafından yapılacağı öngörülmüştür⁸³. SK'nin sigorta ve reasürans

⁸¹ KURTULAN, s.568; TÜNERİ, s.382.

⁸² Denetçilerin denetleme görevini genel kurul adına yapmaları, bir anlamda denetleme yetkisinin de kooperatif genel kuruluna ait olduğu sonucunu doğurmaktadır. Bu da denetçilerin bağımsız organ sıfatına gölge düşürmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU) 2000, s.965.

⁸³ TEKİNALP (POROY / TEKİNALP), 2014, s.450 vd.; PULAŞLI, (Şirketler), s.499 vd.

şirketlerinin denetimine ilişkin eTTK döneminde öngördüğü denetçilik sisteminin etkin bir denetim modeli öngörmediği aşıkardır. Ayrıca, bu sistemin TTK'nin 330. maddesinde ifadesini bulan özel hüküm olarak değerlendirilmesi de kanaatimizce mümkün değildir. Bu kapsamda, mezkur Kanun md.397/f.1, md.528 ve Geçici 1. madde ile *Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar* birlikte değerlendirildiğinde, A.Ş. niteliğindeki sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin bağımsız denetime tâbi kılındıkları anlaşılmaktadır⁸⁴. Hatta söz konusu Karar'ın (I) sayılı listesinin 3. maddesinde, SK kapsamında faaliyet gösteren sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri, kararın üçüncü maddesinde öngörülen ölçütlerle ilişkilendirilmeksizin, bağımsız denetime tâbi kılınmıştır. Sigorta kooperatifleri de, SK kapsamında faaliyet gösteren sigorta şirketleridir. Nitekim, Kanun kapsamında sigorta şirketi Türkiye'de kurulmuş sigorta şirketi ile yurt dışında kurulmuş sigorta şirketlerinin teşkilatını ifade etmektedir (md.2/f.1-p). Daha önce belirtildiği gibi Türkiye'de faaliyet gösterecek sigorta ve reasürans şirketlerinin A.Ş. veya kooperatif şeklinde kurulmalarına cevaz verildiğinden; kooperatif şeklinde kurulmuş ve anılan kanun kapsamında faaliyet gösteren bir sigorta veya reasürans şirketinin de bağımsız denetime tâbi olacağı anlaşılmaktadır. Zira “*Sigorta ve Reasürans Şirketleri ile Emeklilik Şirketlerinde Bağımsız Denetim Yapılmasına İlişkin Yönetmelik*” başta olmak üzere, ikincil mevzuatta da denetim hususunda herhangi bir ayrıma gidilmediği görülmektedir.

Buna ilaveten KoopK.'nin, “*Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim Şirketlere ait hükümler uygulanır.*” hükmünü havi 98. maddesi karşısında, kooperatiflerin, denetime ilişkin özel hükümler içeren Kanunun 65 vd. maddelerinde düzenlenen hükümlere bağlı olarak denetlenmesine de devam edilmektedir. Dolayısıyla, kooperatif niteliğindeki sigorta ve reasürans şirketlerinin hem KoopK.'de aranan hem SK'de öngörülen nitelikleri taşıyan ve yine SK md.4/f.1 hükmü gereği, en az iki denetçiden oluşan bir denetleme kurulu tarafından denetlenmesi ve aynı zamanda bağımsız denetime tabi olması gerektiği görülmektedir.

3.3. Sermaye

Kişi kuruluşları olmakla bilhassa halka kapalı şekilde faaliyet gösteren sigorta kooperatiflerinde, üyelerin hak ve menfaatlerinin korunması ve sağlıklı bir finans piyasası için sermaye hayati önem taşımaktadır.

⁸⁴ ÖZER, s.58.

Ancak, KoopK. bazı sermaye şirketlerinde olduğu gibi herhangi bir alt ya da üst sermaye sınırı öngörmemiş, hatta sermaye miktarının sabitlenerek kooperatif kurulmasına izin vermemiştir⁸⁵.

KoopK. md.1’de verilen tanım kapsamında kooperatiflerin, değişir sermayeli ve değişir ortaklı olduğu belirtilmiştir. Açık kapı ilkesi olarak kabul edilen bu esas, kooperatife giren ve kooperatiften ayrılan ortaklar dolayısıyla, ana sözleşmede değişiklik yapmaksızın sermayenin değişmesini ifade etmektedir. Ortak sayısının değişmesiyle taahhüt edilen ve ödenen sermaye miktarı da değişeceğinden, yapı kooperatifleri istisna tutularak, sermayenin belirli bir oranla sınırlandırılması Kanunun 2. maddesi gereği yasaklanmıştır. Dolayısıyla kooperatiflerde, diğer ortaklıklardaki şekliyle bir sermaye yoktur. Sermaye kaldırılmamış, ama anlamı değişmiştir. Kooperatiflerde, amaç için yararlanılan araç sermaye değil; karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet olduğundan, ortaklık pay bedelleri de ticaret şirketlerinin sermayelerine nazaran son derece düşük tutulmuştur.

SK açısından konuyu değerlendirdiğimizde, TTK hükümlerine göre kurulan sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluşlarında özel sermaye miktarının aranmadığı, düzenlemenin genel hükümlere bırakıldığı görülmektedir⁸⁶. Söz konusu şirketlerin sigortacılık alanında faaliyete geçebilmesi için kuruluş sermayesini asgari beşmilyon lira olmak üzere, faaliyet gösterecekleri branşlar itibarıyla belirlenen miktara yükseltmeleri öngörülmüştür. Dolayısıyla TTK’ye tabi kuruluş işlemlerini tamamlayarak ruhsat talebinde bulunan sigorta ve reasürans şirketleri, SK md.5/f.3 gereği öngörülen asgari beş milyon liraya ilaveten, ruhsat talep ettikleri her bir sigorta branşı veya bu branşlar altında verilen teminatlar için, Hazine Müsteşarlığınca yayımlanan 2007/4 sayılı Sermaye Branşları için Öngörülen Sermaye Tutarlarına İlişkin Genelge kapsamında belirlenen tutar kadar sermayeye sahip olmalıdır.

SK’de ilke olarak kooperatif şeklinde kurulan sigorta ve reasürans şirketlerinin sermayesi, KoopK.’ya bırakılmıştır. KoopK. md.19 gereği kooperatife giren her şahıstan en az bir ortaklık pay bedeli alınması gerekir. Ana sözleşme ile en yüksek had tespit edilerek bir ortak tarafından bu had dahilinde birden fazla pay alınmasına cevaz verebilir.

⁸⁵ ÜSTÜN / AYDIN, s.56.

⁸⁶ Ticaret şirketlerindeki sermaye unsuru için bkz: PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, Ankara 2011, s.87 vd.

Bir ortaklık payının değeri 100.TL'dir⁸⁷. Kooperatife giren ortaklar en çok beşbin pay taahhüt edebilir.

Üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapamayan kooperatifler bakımından, SK md. 3/f.3 sermayeye ilişkin özel bir hüküm sevk etmediğinden, bu şirketlerin en az ikiyüz ortakla kurulacağı varsayılarak, asgari 20.000.TL değerindeki ortaklık payının teşekkülü ile ruhsat talebinde bulunabileceği sonucuna ulaşılmaktadır⁸⁸. Kooperatife katılan her ortağın, beraberinde getireceği ortaklık payı ile bu miktarın artması mümkündür. Ancak söz konusu düzenleme, sigorta şirketlerinin finansal ihtiyaçlarını karşılamaktan son derece uzaktır. Teorik olarak bir ortağın kooperatife getirebileceği ortaklık pay bedeli azami 5.000X100.TL=500.000-TL'ye kadar ulaşabilse de; fiilen bu durum olası gözükmemektedir. Kaldı ki sigortalıların düşük primli poliçelere sahip olma saikiyle kooperatifleri tercih etmesi dikkate alındığında, üye poliçe sahiplerinin, bir ortaklık payına denk düşen 100.TL'yi ödemek hususunda dahi isteksiz olduğu bilinmektedir. Bu durumda sınırlı sorumluluk esasına göre kurulan⁸⁹ kooperatiflerin ihtiyaç duyacağı sermaye açığının hangi kaynakla kapatılacağı ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Kooperatif kurucu ortaklarının ana sözleşmede azami 5.000 pay taahhüt etmelerinin hüküm altına alınması bir çözüm olarak düşünülebilir. Böylece kuruluşta yedi kurucu ortağın ortaklık pay bedelleri toplamı 3.500.000.TL'ye ulaşır ve ilaveten aynı orandaki pay taahhüdü ile kurucu ortak sayısının yedi kişiden fazla olarak belirlenmesi de değerlendirilebilir. Ancak bu öneriler kooperatif felsefesi dâhilinde, yüklü bir ortaklık payının kurucular tarafından neden getirilmek istendiği sorusunu gündeme getirecektir. Kaldı ki, KoopK.'nin 23. maddesi gereği ortaklar, kanunun kabul ettiği esaslar dâhilinde hak ve vecibelerde eşittirler⁹⁰. Dolayısıyla kuruculara yüklenecek ek mali bir yükümlülük yasal bir düzenlemeyle

⁸⁷ “14/7/2009 tarihli ve 2009/15233 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na tabi kooperatiflerde, bir ortaklık payının değerinin 100.TL'ye yükseltilmesi kararlaştırılmıştır.”

⁸⁸ SK md.1/f.2 çerçevesinde, Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketleri anılan kanun kapsamında yer aldığından, bu kapsama giren kooperatif niteliğindeki sigorta ve reasürans şirketleri de, Kanunun Dördüncü Bölümünde düzenlenen Mali Bünyeye ilişkin hükümlere ve sermaye unsuru haricindeki teknik karşılıklar, teminatlar gibi düzenlemelere tabidir.

⁸⁹ KoopK. md.30/f.1, kooperatiflerin sınırlı sorumluluk esasına göre faaliyet gösterebileceğini öngörse de, kooperatif sigortacılığı bakımından, taahhüt edilen ortaklık pay bedellerinin ödenmesinde dahi sorun yaşanırken, sınırlandırılmış ilave bir sorumluluk karşısında kooperatifin üye sigortalı bulabilmesi olası değildir (Bkz: TÜNERİ, s.222-223).

⁹⁰ TEKİNALP (POROY / ÇAMOĞLU) 2000, s.936; TÜNERİ, s.180 vd.

gerçekleştirilmek durumundadır. Ancak, kurucular tarafından getirilecek yasal anlamdaki azami ortaklık payı, ilerleyen dönemlerdeki sermaye ihtiyacı noktasında yine sorunu çözümlenmekten uzak kalabilecektir.

Halka açık kooperatifler de ise, SK md.3/f.3 gereği, sermaye miktarı Hazine Müsteşarlığınca belirlenecek miktara yükseltilecek durumundadır. Bu şirketlerde yine kurucu ortaklar ve varsa kurucu ortak dışındaki diğer ortaklar, KoopK. gereği öngörülen asgari ortaklık payını kooperatife getirmekle yükümlüdür. Anılan şirketlerin üyeleri dışındakilerle sözleşme akdedebilmesi mümkün olduğundan, üye olmayan ortakların pay bedeli ödemesi söz konusu değildir. Bu durumda, halka açık kooperatiflerde de SK gereği aranan sermayenin muhatabı yine kooperatif kurucu ortakları olacaktır.

3.4. Sigorta Kooperatif Ortaklığı

Sigorta kooperatif ortaklığı, sigorta kooperatifleri ile kooperatif üyeleri arasındaki sigorta sözleşmesine dayalı olan ilişkiyi ifade etmektedir.

Ortaklık sıfatı, halka kapalı kooperatifler bakımından önem taşımaktadır. Zira diğer kooperatifler açısından, sigorta sözleşmesi akdedebilmek için üyelik koşulu şart değildir. Halka kapalı kooperatiflerle sözleşme akdedebilmek için, en azından sigorta sözleşmesi boyunca kooperatif ortağı olmak zorunludur. Kooperatifçiliğin amacı gereği kooperatif üyeliğinin sadece sigorta sözleşmesi ile sınırlı olmaması esastır. Kooperatif üyesi olmaya bağlanan uzun dönemli bazı hak ve ayrıcalıklarından yararlanarak, düşük primli sigorta sözleşmeleri akdedebilme imkânı, teorik olarak üyeliğin uzun süre devam etmesine bağlıdır.

Kooperatiflerde ortaklık sıfatının kazanılması muhtelif yollarla⁹¹ mümkün ise de, sigorta kooperatiflerinde en etkin yol, ortak olmak

⁹¹ Ortaklık sıfatının kooperatiflerde kazanılması; kuruluşta kurucuların, kuruluşun gerçekleşmesiyle ortaklık sıfatını kazanması, ortaklığın devir alınması, ana sözleşmede hüküm bulunması kaydıyla veraset yoluyla ortak olunması ve ortaklığın taşınmaz mülkiyetine“ veya bir teşebbüsün işletilmesine bağlandığı durumlarda, taşınmazın veya işletmenin devir alınması halinde mümkündür. Bkz: ÖZMEN, s.63 vd.; TEKİNALP (POROY / ÇAMOĞLU) 2000, s.919 vd.; TÜNERİ, s.72; ÜSTÜN / AYDIN, s.85 vd. Bir yatırım ya da yatırım niteliği arz etmeyen sigorta kooperatif ortaklığının teoride, ortaklık payının devri suretiyle kazanılması mümkünse de; uygulamada 100.TL’lik ortaklık payıyla kazanılan ve kooperatif ortağı olduğunun dahi bilincinde olmayan üye pay sahiplerinin, paylarını üçüncü kişilere devretmesi ve bu surette ortaklık hakkının kazanılmasına sık rastlanılmamaktadır.

isteyenlerin kuruluştan sonra kooperatife yazılı⁹² olarak yaptıkları başvurularının kabul edilmesidir.

Ortak olmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, ana sözleşme hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazıyla yönetim kuruluna başvururlar. Kooperatif, ortaklarına kendi varlığı dışında şahsi bir sorumluluk veya ek ödemeler yükleyorsa, ortak olmak isteği, bu yükümlülüklerin yazılı olarak kabul edilmesi halinde değer taşır. Ancak uygulamada genellikle, sigorta sözleşmesi ekindeki matbu bir belgeyle üyelik başvuru talebi, belgenin içeriğine dahi vâkıf olmadan imzalanmaktadır. Hatta çoğu sigortalılar, sözleşme dönemi boyunca risk gerçekleşmezse, kooperatif ortağı olduklarının bilincine dahi varamamaktadır. Bu nedenle akdedilen sözleşmelerde, *Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik*'in uygulanması ve sigortalılara kooperatif üyesi oldukları hususunun açık ve net bir şekilde izah edilmesi büyük önem taşımaktadır⁹³.

KoopK. ortaklığa giriş konusunda kabul yetkisini yönetim kuruluna devretmiştir. YK, ortaklar ile ortak olmak için müracaat edenlerin ana sözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarını, hukuki ve cezai sorumlulukları saklı kalarak araştırmak zorundadır (md.8/f.2)⁹⁴.

Sigorta sözleşmesi sigortacıyla, sigorta ettiren arasında karşılıklı anlaşma ile doğmakta ve başlamaktadır. Ancak sigortacının sorumluluğu sigorta priminin veya prim taksite bağlanmışsa ilk taksitin ödenmesi ile başlar⁹⁵. Öte yandan SK gereği halka kapalı bir kooperatifle akdedilecek sigorta sözleşmesinin geçerliliği, sigorta ettirenin anılan kooperatifin üyesi olmasına, üye değilse üyelik talebinin kooperatif yönetim kurulunca kabul edilmesi şartına bağlıdır⁹⁶. Daha öncesinde üyeliği bulunanlar bakımından sorun teşkil etmemesine karşın, üyeliği bulunmayanların üyeliğinin yönetim kurulunca kabul edilmesine kadar, kooperatifle yaptığı sözleşmenin geçerliliği de önem arz eden bir konudur. KoopK. gereği,

⁹² Kooperatif giriş talebinin şartsız ve yazılı olması gerekir. Ancak Yargıtay'ın yazılı giriş bildirimiminin geçerlilik şartı olmadığına ilişkin kararları da mevcuttur. TEKİNALP (POROY / ÇAMOĞLU) 2000, s. 920 vd.; ÜSTÜN / AYDIN, s.88.

⁹³ DEMİRCİ, Serdar: Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi Bilgilendirme Problemi, TSEV Sigorta Araştırmaları Dergisi, Aralık 2010, S:7, s.7 vd.

⁹⁴ LALE, s. 1388; TUNERİ, s. 358.

⁹⁵ Bkz: ÖZBOLAT, s.121, Ayrıca sigorta sözleşmesinin başlangıcı (şekli, teknik ve maddi başlangıcı) için bkz: BOZKURT, Tamer: Themis, "Ticaret Hukuku"-Cilt IV Sigorta Hukuku, Güncellenmiş 8. Baskı, s.61 vd.; ULAŞ, s.55 vd.

⁹⁶ KoopK.'nin 8. maddesi gereği, ortak olmayan isteyen gerçek ve tüzel kişilerin yönetim kuruluna başvuruları öngörülmüşken, yönetim kurulunun bu başvuruya ilişkin ne gibi bir işlem yapacağı belirtilmemiştir. Bkz: KURUTULAN, s.111.

üyelik her durumda YK kararı ile işlerlik kazanacaktır. Sigorta sözleşmesinin akdinden, YK kararına kadar geçen sürede sözleşme, bir anlamda askıda geçerli olacaktır. Uygulamada ise YK, üyelik başlangıcını çoğu kez sözleşmenin akdedildiği tarihten itibaren geçerli kılarak, sorunu pratik şekilde çözümlenmektedir. Ancak, uygulamadaki sorunların önüne geçmek için, sigorta kooperatiflerinin ana sözleşmelerinde, üyeliğin, yönetim kurulunun üyelik başvurusunu kabul etmesi şartıyla, sigorta sözleşmesinin akdinden itibaren geçerli olacağına ilişkin bir hükme yer verilmesi isabetli olacaktır. En azından, yasal bir düzenleme yapılan kadar, ana sözleşmedeki bir hükümle, poliçe sahibi üyelerin, kooperatif üyesi olamamaları nedeniyle teminat haricinde kalmalarının önüne geçilmesi mümkün hâle gelecektir.

KoopK.'nin ana sözleşmede yer alacak zorunlu hükümleri düzenleyen md.4/b.4 hükmünde, ortaklığa getirilecek nakdi sermayenin en az $\frac{1}{4}$ 'ünün peşin ödenmesi esasına yer verilmiştir. Bu kapsamda ortaklık sıfatını kazanan üyelerin, ortaklık pay bedeli olarak öngörülen 100.TL'nin asgari 25.TL'sini peşinen ödemeleri gerekmektedir. Kanaatimizce, ana sözleşmede ortaklık payının peşinen ödenmesine ilişkin mevcut bir hüküm, şirketin ihtiyaç duyduğu finansmanın bir an önce kooperatif kasasına girmesi noktasında isabetli olacaktır.

Kooperatif üyeliğinin, sigorta sözleşmesinin hitamında ne olacağı da muğlak bir konudur. Yasal olarak halka kapalı bir sigorta kooperatifi ile sigorta sözleşmesi akdetmek üyelik şartına bağlansa da, kooperatif üyeliği ve devamı sigorta sözleşmesine bağlı kılınmamıştır. Bu nedenle, sözleşme sona erse de, üyenin kooperatiften çıkma ya da çıkarılması söz konusu değilse, mevcut üyeliğin devam etmesi gerekir. Kooperatif üyesi sigortalı olmanın amacı aslında uzun dönem üyeliğinin tanıdığı hak ve ayrıcalıklardan yararlanabilmektir. Öte yandan, sadece tek bir sigorta sözleşmesi akdetmek üzere kooperatif üyesi olunan, ancak sonrasında kooperatifle herhangi bir sözleşmesel ilişkiye girilmeyen kooperatiflerde, üye sayısı artmasına rağmen kooperatifin aktif poliçe sayısı ve prim üretimi bakımından artış yaşanmayacaktır. Bu şartlar altında kooperatif ana sözleşmesinde, sigorta ilişkisi bulunmayan üyelerin kooperatif üyeliğinin sona ereceğine ilişkin hükümlerin sevk edilmesi de hukuken mümkündür. Tabii böyle bir durumda kooperatiften ayrılan ortağın ayrılma payı gündeme gelecek, bu ise kooperatifin kasasından para çıkması nedeniyle tercih edilmeyecektir. Dolayısıyla sözleşme serbestisi kapsamında KoopK. hükümleri saklı kalmak kaydıyla, ortaklığa giriş-çıkış, ortaklık sıfatının kazanılması-kaybedilmesi gibi konuların

kooperatiflerce ana sözleşmelerinde belirlenebilmelerine olanak tanımak bizce daha isabetli olacaktır.

SONUÇ

Ülkemizde kooperatifçilik modeli bugüne kadar maalesef yapı, tarım ve tüketim kooperatifleri şeklindeki yoğunlaşmanın ötesine geçememiş, başarısız yönetim politikaları kooperatifçiliğe ilişkin olumsuz bir algıya neden olmuştur. Bu nedenle AB uyum süreciyle yeniden gündeme gelen sigorta kooperatifçiliğinin, sistemin sorunları içinde boğulmadan desteklenmesi, düzenlenmesi ve denetlenmesi zorunludur. Sigorta kooperatiflerinin, Hazine Müsteşarlığınca sıkı bir denetime tabi tutulması, modelin geleceği açısından güveni artırmaktadır. Fakat kooperatif sigortacılığı hala önemli sorunlar ve acilen çözüme kavuşturulması gereken hususlar içermektedir.

Üye-poliçe sahipleri, uzun soluklu üyeliklerine bağlı olarak daha düşük primlerle daha kaliteli hizmet alabilmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla kâr ve karşılıklar, üye poliçe sahiplerine ait olsa da, bunların dağıtılmasından ziyade, ileride meydana gelmesi muhtemel hasarlar için karşılık olarak tutulması tercih edilmektedir. Ancak ülkemiz kooperatif sigortacılığında, çoğu kez kooperatif üyesi olduğunun bilincinde dahi olmayan üyeler, sözleşme sonrasında üyelik statüsünü devam ettirmeyerek, kooperatiflerin uzun dönemdeki avantajlarını ortadan kaldırmaktadır.

Bir yanı sıra mecburi nitelikte bir gelir kaynağı, diğer yanı sıra prim maliyeti bakımından yük olan ortaklık pay bedelleri, sigorta kooperatiflerini diğer şirketlere nazaran dezavantajlı konuma sokmaktadır. Geleneksel sigorta şirketleri ile rekabet için, ortaklık bedellerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ancak ortaklık payları haricindeki sermaye ihtiyacının, hangi kaynaklarla ne şekilde giderileceği önemli diğer bir sorundur. Çözüm için kurucu ortaklara başvurulması, mevzuatımız karşısında bugün için hem yeterli hem de yasal alt yapısı olmadığından hukuki değildir.

Mevcut denetim sistemi, sigorta kooperatiflerinin denetim ihtiyacını karşılamaktan çok uzaktır. Üyeliğin yönetim kurulu onayıyla aktif hale gelmesi dolayısıyla, sigorta himayesinin hangi tarihte başlayacağı, üyelik hakkının devri, ortaklıktan çıkış, ayrılma payı gibi hususlar da çözüme kavuşturulmaya muhtaçtır.

KoopK. ve SK'deki özel düzenlemeler bu sorunları tek başına çözüme noktasında yetersizdir. Gündemde olan Yeni Kooperatifler Kanunu'na ilişkin taslak da henüz paylaşılmış değildir. İlk aşamada yasal

değişiklikler ivedilikle hayata geçirilmeli ve sonrasında düzenleyici kurumlar arasında etkin bir işbirliği ile ikincil mevzuat oluşturulmalıdır. Böylelikle kooperatif sigortacılığı, sigortacılık piyasasında daha etkin ve güçlü bir role sahip olabilecektir.

KAYNAKÇA

- ABRAHAM, Kenneth S.: Insurance Law And Regulation Cases And Materials, Foundation Press, USA 2015.
- AKAY, Hüseyin: Hayat Sigorta Şirketlerinde Hesap İşleri Düzeni, İstanbul 2001.
- AKDAĞ, Güney: Anonim Şirket Yönetim Kurulu, İstanbul 2012.
- ARSEVEN, Haydar: Sigorta Hukuku, Ana Prensipler Genel Hükümler, B.2, İstanbul 1991.
- Association Internationale des Sociétés d'Assurance Mutuelle (AISAM):Governance Of Mutual Insurance Companies, The Current State Of Legislation: Report by the Governance & Company Law Taskforce, led by Jeanne-Marie Camboly, of the European Legislation Working Group, chaired by Edoardo Greppi, (file:///C:/Users/acer/Downloads/AISAM%20(2006)%20Governance%20of%20Mutual%20Insurance%20Companies%20the%20current%20state%20of%20legislation_en.pdf).
- AYDIN, Alihan: “Anonim Ortaklık Ana Sözleşmesinde Yönetim Kurulu Üye Sayısının Belirlenmesi”, Prof. Dr. Ersin Çamoğlu'na Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl:2013, C: LXXI, S:2.
- BAKER, Tom: Insurance Law and Policy, Cases Materials and Problems, Second Edition, USA 2008.
- BASTETTER, Robert /CARMICHAEL, David /DUNHAM, Wolcott/ SMALLENBERGER, James: The Mutual Holding Company: A New Structural Option, West Virginia 1997.
- BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI, Ertan: Şirketler Hukuku Dersleri, Adana 2013.
- BİLGİN, Necdet/TANIYICI, Şaban: “Türkiye’de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi”, KMU İİBF Dergisi, Yıl:10, Sayı:15, Aralık/2008, (s.138-156).
- BLACK, Kenneth /SKIPPER, Harold D.: Life Insurance, 12. Edition, USA 1994.
- BOZKURT, Tamer: Themis, Ticaret Hukuku-Cilt IV Sigorta Hukuku, Güncellenmiş 8. Baskı.
- CAN, Ozan: “Ahilik İlkeleri İçerisinde Rekabet Hukukunun Yeri” , 2. Uluslararası Ahilik Sempozyumu, Cilt 1, (s.405-423).
- ÇEKER, Mustafa: Sigorta Hukuku, Ankara, 2012.
- DEMİRCİ, Serdar: “Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi Bilgilendirme Problemi”, TSEV Sigorta Araştırmaları Dergisi, Aralık 2010, Sayı 7, (s.71-87).
- DOMANIÇ, Hayri: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.1, Adi Kollektif ve Komandit Şirketler, İstanbul 1998.
- ERÇİN, Ferhat: Türk Hukuku’nda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri, DER Yayınları, İstanbul 2005.
- GERAY, Cevat: “Kooperatifçiliğin Dünyada ve Türkiye’deki Nicel Gelişimi”, SBF Dergisi C.47-1992, (s.427-441) (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/454/5176.pdf>).

- HAZAR, Nureddin: Türkiye’de Kooperatifçilik, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, Yayın No:88, Ankara 1997.
- KENDER, Rayegan: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Güncelleştirilmiş 14. Baskı, İstanbul 2015.
- KIRCA, İsmail: “Anonim Şirketlerde Tüzel Kişilerin Yönetim Kurulu Üyeliği”, Batider, Haziran 2012, C:XXVIII, S: 2, (s.51-59).
- KUBİLAY, Huriye: Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, Sigorta Sözleşmeleri-Sigorta Kurumları-Örnek Olaylar-Yargıtay Kararları-Sigorta Genel Koşulları, 2003.
- KURTULAN, Ahmet: Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması, Ankara 2007.
- LALE, Muktedir: Koopertaifler Hukuku, Ankara 2010.
- LORD MACMİLLİAN: Municipal Mutual Insurance Ltd. v Hills (1932) 16 TC 430, (<https://books.google.com.tr/books?isbn=9881754518>).
- LORD WİLBERFORCE: Privy Council case Fletcher v Income Tax Commissioners (1972) AC414, (<http://taxguru.in/income-tax/interest-bank-housing-society-taxable-principle-mutuality-apply.html>).
- LOWRY, John / RAWLINGS Philip: Insurance Law Cases And Materials, USA 2004.
- MARTÍNEZ, Leo P.: Cases And Materials on Insurance Law, Sizth Edition, USA 2010.
- Milli Reasürans T.A.Ş.: Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü, Haziran 2004.
- ORTAÇ ORBAY, Nurdan/CAN, Ozan: “Yapı Kooperatiflerinin Tacir Sıfatı Olup Olmadığı Sorusu Bağlamında Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 15.09.2014 Tarih, 2014/2787 Esas ve 2014/5195 Karar Sayılı Kararının Eleştirisi”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Eylül 2016, Cilt XXXII-Sayı:3.
- ÖZBOLAT, Murat: Temel Sigortacılık, Ankara 2006 (s.79-104).
- ÖZCAN, Orhon: “Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihi Gelişimi ve Cumhuriyet Dönemi Kooperatifçiliği”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kooperatifçilik Bilim Dalı, İstanbul 2007.
- ÖZER, F. Dilek: Sigortacılık Kanunu Şerhi, İstanbul 2012.
- ÖZKAN, Mehmet: Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1998.
- ÖZMEN, Kemal: Kooperatifler, 3. Bası, İstanbul 2014.
- POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU: Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Güncelleştirilmiş 8. Bası, İstanbul 2000.
- POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU: Ortaklıklar Hukuku I, Güncelleştirilmiş 13. Bası, İstanbul 2014.
- PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2016 (Şirketler).
- PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, Ankara 2011 (Şerh).
- PULAŞLI, Hasan: “Anonim Şirketlerde CEO’ların Hukuki Durumu”, Batider, Haziran 2007, C:XXIV, S: 1, s. 19 vd. (CEO).
- RAMBECK, Richard: “Mutual Holding Company: A Shell Game Without Pea”, Insurance Journal, April 2001 (<http://www.insurancejournal.com/magazines/partingshots/2001/04/23/21980.htm>).
- Research on the Economic Impact of Cooperative: University of Wisconsin Center for Cooperatives, (<http://reic.uwcc.wisc.edu/mutualinsurance/>).

- SEWARD, Robert: The Role of Protection and Indemnity (P&I) Clubs, Deputy Chairman Tindall Riley (Britannia) Ltd, November 2002 (http://www.fd.unl.pt/docentes_docs/ma/wks_MA_16684.pdf).
- ŞENER, Oruç Hami: Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Çeşmealtı 2016.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü: Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016.
- TÜNERİ, İlker: Kooperatifler Uygulaması, Ankara 2007.
- ULAŞ, Işıl: Uygulamalı Sigorta Hukuku, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Ankara 2010.
- ÜNAL, Ahmet Cemil: Türk ve Yabancı Hukuk Sistemlerinde CEO'nun Hukuki Konumu, Ankara 2014.
- ÜSTÜN, Yusuf-Aydın, MUHİTTİN: Kooperatifler Hukuku, Ankara, 2017.
- ÜSTÜN, Yusuf: "Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı", Karınca Dergisi, Mart 2014, Yıl:80, Sayı:927, (s.1-12) (Makale).
- WRIGHT, Janet / VIRGINIA Wadsley / JANICE Artandi: The History of the National Association of Mutual Insurance Companies, A Century of Commitment, 1895–1995. Indianapolis,1994, IN: National Association of Mutual Insurance Companies.
- YANIK, Serhat: Sigorta İşletmelerinde Mali Yeterlilik Analizi, Ankara 2001.
- YILDIRIM, B. Önal-MADRAN, Canan: Türk Sigortacılık Sektöründe Pazarlama Sorunları - Bu Sorunların Sektörün Finansal Yapısı Üzerine Etkileri ve Çözüm Önerileri, Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması 1997 Üçüncülük Ödülü, Milli Reasürans T.A.Ş. Yayını.

<http://ica.coop/en/whats-co-op/history-co-operative-movement>
<http://ica.coop/en/what-co-operative>
<http://www.icmifamericas.org/icmif-members-key-statistics-2013-highlights-record-growth-icmif>
<http://koop.gtb.gov.tr/haberler/kooperatif-sigortaciligi-anlatildi>
<http://www.arabakutuphanesi.com/tanitim/birlik-sigorta>,
<http://www.amice-eu.org/map.aspx>
http://www.amice-eu.org/userfiles/file/AISAM_What_is_Mutuality_en.pdf,
<https://www.grinnellmutual.com/>, www.fmrp.com
<https://www.hazine.gov.tr/TR-Sayfalar/Sirketler>
<http://www.hmrc.gov.uk/manuals/gimmanual/gim9020.htm>
<http://www.insure.com/life-insurance/demutualization.html>
<https://www.korusigorta.com.tr/hakkimizda/tarihce>
<https://www.libertymutualgroup.com/business-insurance/business-insurance-coverages/reinsurance>,
<https://www.ncba.coop/7-cooperative-principles>
www.namic.org/aboutnamic/overview.asp

KISALTMALAR

AMICE	: Avrupa Karşılıklı Sigorta Şirketleri ve Sigorta Kooperatifleri Birliği
A.Ş.	: Anonim Şirket
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
dn	: Dipnot
eTTK	: Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu

f.	: Fıkra
ICA	: International Co-operative Alliance
ICMIF	: International Cooperative And Mutual Insurance Federation
KoopK.	: 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu
md.	: Madde
SK	: 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
SMK	: Mülga 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği
YK	: Yönetim Kurulu